



# Лезги Газет

Жуwan Ватан, ватанэгълияр, дидед чал хуъх!

1920-йисалай акъатзава

N 49 (10850) хемис 6-декабрь, 2018-йис [WWW.LEZGIGAZET.RU](http://WWW.LEZGIGAZET.RU)

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат



Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай саласадиз Махачкъала, Максим Горькийдин тіварунихъ галай Урусприн драмтеатрдин чехи залда, Дагъустандин литературадин классик Етим Эмин дидедиз хайдалай инихъ 180 йис тамам хууниз талукъ шадвилин зурба межлис къиле фена. Адан тешкилатчияр РД-дин Гъкумат, культурадин министерство ва Дагъустандин писателрин Союз тир. Межлисдиз, дестедесте хъана, милли шириратдал, шаирдин ирсинал, дидед чалал рикл алай ксар, Дагъларин улькведин амай халкъарин векиларин атанвай. Зал тамамдаказ афанвай. Чи классикдин юбилейдин мярекат Дагъустандин лайхлу артист Алексей Тимохина еке устадилеidi къиле тухвана. И югъ халис сувариз элкъвена.

ДГУ-дин культурадин факультетдин актёрвилин отделенидин студентри-Таттам Ибрагимова, Равганият Зайпуллаевди ва Жамал Жамалова Дагъустандин халкъдин шаир Ханбиче Хаметовадин “Сонетрин тажунай” чукар келуналди башламишай мярекатдал сифте гаф РД-дин Гъкуматдин Председателдин Сад лагый заместитель Анатолий Къарибова Зганы.

-Гъурметлу дустар! Къе республикада Дагъустандин литературадин классик, лезгийрин чехи шаир Етим Эминан 180 йисан юбилей къейдзана. Гележегдин шаир а чаван къазидин хизанды дидедиз хъана. Вич яшамиш жезвай девирдиз килигайла, хъсан чирвилер къачуна. Адавай гъич са къунхъни мульгътеж тушиз вичин умуър къиле тухуз жедай,amma ада, вичел “Етим” лаклаб къачуналди, четинвилеривни риклин тларвилерив ацланвай маса рехъ хъяна, вири дуньядин етимрин къайгу чуугуна.

И кардини Эмин вичин девирдин лап зурба векилрин арада тұна. Шаирди кесиб халкъдин дерди-гъал, умумурдин залан шарттар дериндай къатланы, абурукай вичин эсерра хъяна. Ада гъахъсувал негъезва. Диля-диванайрин чирагъ хайи Етим Эминан тівар гъахъ-лувилин ва мульгъуббатдин, вичин хайи халкъ баҳтавар хъунин гъиссерив ракай къагъримандин тіварцив гекъигиз жеда, - лагъана ада Эминан межлис тебрик авунихъ галаз сад хъиз.

Анатолий Шамшудинович Етим Эминан лирикадин шириррин къетлен-вилерикайни рахана. Абур гүрчегвал виа пак мульгъуббат къалурзаяв гимн тирди, шаир умумурдин халкъдин вилерай килигайди, адахъ галаз са умумур къиле тухвойди, гъавиляй халкъдиз Эмин гаф къандайди, адан яратмишунрин девлетлу ирс къенин юкъузни яша-

кай, шириратдин сирерикай рахунар шаир, литературовед, критик, публицист, тарихда сифте яз Етим Эминан ширират теснифунин устадвал урус чалалди келзвайбурууз мукъва авур Дагъустандин халкъдин шаир Арбен Къардаша давамарна. Ада Эмина милли шириратда тунвай къетлен гелер, девирдин зид-вилериз къарши ақвазай четин вахтар риклеи хана. Шаирдиз эбедивал гузтай адан камаллу чаларин къетленвилерал, лезги ва Дагъустандин литературада ада тунвай ирсинал, Эмина шириратдиз гъанвай цийивилерал, иллаки философиядин веревирдерин ширирл ақвазна.

А.Къардаш Эминан ирсиназ талукъ са шумуд месәладикайни рахана. Къилди къаҷуртла, бязи ксары Эминан рукописиз экъ дунъя къалур тавуна, абур чин архивра хуъзвайдини, гъайиф



Шығындар ягъыйди - Къалиев

миш жезвайди къейдна.

-Етим Эминал къведалди шаиррин эсерар анжак мецелди лугуналди чирзай. Эмина и рекье сифте кам эцигна, ада сифте яз, араб чалан гъарфар ишлемешуналди, лезги чалалди вичин ширир къиз башламишина. Ада лезги ширират цийи жуъреяр тайинарна, - алова хъувуна ада.

Анатолий Къарибова шаирдин эсерар сифте яз 1927-йисуз лезги шаиррин эсеррин къватлалдик кваз Москвада чапдай акъатайди, Эминан яратмишунрин ирс (чав агадын гъилин хатларин къватлалар) неинки милли литературадин чипхъ къимет авачир памятникар, гъакни тариҳдин метлеб авай къетлен документар тирдини къейдна. Етим Эминан яратмишунрин ирс къватлунал, адан эсерар урус ва Дагъустандин амай халкъарин чалариз таржу ма авунал гъалтайла, къенин юкъуз чехи къвалах къиле тухванвайди, гележедан давамарунин инанышвал къалурна.

«Лезги шириратдин бубадин» чехивиликай, адан эсеррин хазинади-

чуугуналди, раижна. Къенин юкъуз шаирдин илимдин тамам биография, я академический издание авачирдал фикир желб авуналди, Арбен Къардаша Дагъустандин гъкуматтивай ихътин издание арадал гъунин ва чапдай акъудунин карда къумекун, Дагъустандин ИЯЛИ-диз талукъ тапшуругъ гун тлалабна.

Микрофондик “Сонетрин тажар” шириррин къватлалдай Етим Эминан тіварунихъ галай литературадин общественный премиядин лауреат, Дагъустандин халкъдин шаир, РД-дин культурадин лайхлу работник Ханбиче ХАМЕТОВА атана. Омарла Батырай, Кыуучуыр Сайд, Ирчи Казак, Етим Эмин, Кахаб Росодай тир Магъмуд, Стлал Саяд, Курклидай тир Щаза ... жуъреба-жуъре къисметрин сағыбар тир абуру халкъдин эпосдин зурба күкүшрал ийсалай-суз виниз хаж жез, Дагъларин улькведин классикадин мескен арадал гъайидал къватл хъанвайбуруун фикир желбна.

▶ 3

## СМИ-рин Форум



Ругуд ийсалай са тимил гаф вахт идалай вилик Кеферпатан Кавказда СКФО-дин СМИ-рин Форум арадал атана. И проектдин тереф гөгөншдаказ хвена. Кеферпатан Кавказдин къилин медийный Форумдин иштираки жез къанзавайбуруун къадар ийсалай-суз артух, адан гъуңдуървални хаж жезва.

СКФО-дин СМИ-рин нубатдин, VI Форум 5-декабрдиз Чечен Республикин меркез Грозный шегъерда ачух хъана ва 6-декабрдизи ада вичин къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Мярекатдин асул цийивал квекай ибарат я лагъайтla, Форум международный дережадин элкъиенва. Гила ана неинки СКФО-дин республикийн векилривай, гъакни Россиядин маса регионрай ва къецепатан ульквейрай атанвай мутгъманривай иштиракиз жезва.

Форумдин къилин макъсад сада-сад тежрибадиҳъ галаз танишарун, медиа - хилен месзлайр веревирд авун ва виридалайни итихуу проектар раиј авун патал журналистрин тешкилатриз, жемиятдин, гъукумдин векилрихи галаз алакъяр хуънин рекъий пешекарриз, экспертныи ва карчирин сообществодиз, блогериз дискуссиир къиле тухудай майдан тешкилунукий ибарат я.

## Нумрадай къела:

ИРС

## Ихътин суварар

Гъар киш үйкъан нянрихъ чи рухвяяр, рушар, сусар, өзеняр, хтулар, птулар чөхе бубадинни бадедин патав къват! жеда, хизандин шағыдамар дувлупар тир ағысакъаларал къил чуғвада. Адалайни гъеъри, стхаяр, къелитлар, вахар, сусар, гъвечи балаяр чеб-чизни ақвада.

▶ 6

## ЭКОНОМИКА

## Нетижайрикай рахана

Къалера яд, экв ва я чимишал авачир, я таҳхайтla, гзаф квартирайрикай ибарат къалер идара ийизвай компанирии фикир тағузвай ағылайириин месзлайр гъялунин карда эхиримжи къумек ГЖИ-дин патай агақъазава.

▶ 7

## САГЪЛАМВАЛ

## Клевелай тагъимарна

Къалах тийизвайбуруун къадар вучиз артухарзайдай я? Къадар артух хъун көз гөрек ава? Заз гөрек туш. Иннаншия, гъаки - халкъдизни. Чаз 20 дөкъиқыда къведай дүхтур - въя, азарлудан патав жезмай къеван фад агақъадай дүхтур гөрек я.

▶ 8

## УМУҮР

## Дагъларин хва

Агъабала Агъабалаев и дуунъяды лай-ихлудаказ яшамиш хъана. Ам халис дагъви, халис инсан, адётдин чубан итим тир. Ам реъымлувшин, мергъяматлувшин, гъузел-вилин, инсанвилин къанунралди яшамиш хъана. Несилриз баркаллу тлар тұна. Эхъ, амукъавайди хъсан крарни тлар я.

▶ 9

## ОБЩЕСТВО

## Дүстүлини,

## Хванахаввалин мұкъвер

Районэгълийрин, халкъарин арада дүстүлини, амадағвалин алакъяр гөгъен-шарун патал са касдин чалишишишвилер, тақъатар, зегъметар тимил я. Ихътин важибулар кардик гъукумдин идарапар, обще-стенни тешкилатарни экечінайтla, лап хъсан жедай.

▶ 10

## ХАБАРАР

## Гъакъисагъ зегъметдали

Гъакъисагъ зегъметди, гзаф ийсарин тәжрибади ханты-Мансийский автономный округда лезгидин нуфуз хажна. 2003-йисалай ам “Тюменская геофизическая компания” ООО-дин генеральный директор я.

Къуй чи ватанэгъли мадни къакъан де-режайрив агақъай!

▶ 12

## Ківалахдик рум кутан

3-декабрдиз Дагъустандин Кыл Владимир Васильев совещание кыле тухвана. Анал 2018-йисан 6-июндиз гурушиши хайи чавуз Дагъустан Республикадин Кыл В.А. Васильев талабунрих галаз алакъалу яз Россиядин Федерациидин Президент В.В. Путина гайи тапшуругъар кылиз акъудзавай гылдиз талукъ малуматрих яб акална.

Сифтегъанди яз күд томограф маса къачун патал федеральный бюджетдай тақъаттар чара авуниз талукъ месэладиз килигна. Идалай гъейри, 13-мартидиз Ботлих ва Цумада районрин кылерих, жемиятдин векиприх галаз гурушиши хуний нетижай-

серенжемпиз талукъ месэладай РД-дин Министрдик кыл Малик Баглиев раҳана.

Адан гафаралди, 23-ноябрдиз Махачкала Рессиядин эцигунрин ва ЖКХ-дин министрдин сад лагъай заместитель Леонид Ставицкийдин иштираквал аваз совещание кыле фена. Адан нетижайрап асаслу яз, суалар арадал тъизвай гыр са дараматдиз талукъ яз паспорт гъазурин тапшуругъ ганва. Гъеле 28-ноябрдиз федеральный ведомстводиз лазим тир вири документация рекье тұна. Алай вахтунда шеңдерра эцигунар кыле тухунин къайдайрап амал тавуна хажнавай гыраф квартирайрикай ибарат 384 квалиер дұйздад акъуднава. Абурукайни 328 квалиер Махачкала-



рал асаслу яз Россиядин Федерациидин Президенти ганвай тапшуругъар кылиз акъуднин сергъятра аваз Ботлих райондин больница патал компьютерный томограф маса къачуниз талукъ малуматихъни яб акална.

И месэладай Дагъустандин здравоохраненидин министрдин сад лагъай заместитель Фейзулагы Гәбибулаев раҳана. Адан гафаралди, РФ-дин Президенти РФ-дин Гүкуматдин Председателдиз и месэла тамамдақ гъалунин тапшуругъ гана. Алай вахтунда медицинадин организацийри томографиз чакар чара авуниз талукъ гъазурлухвилини вири квалиахар ақалттарнава. Талукъ тир кадрияр гъазурнава. РД-дин здравоохраненидин министерстводи вичин патайни лазим тир вири квалиахар кылиз акъуднава. Пулдин тақъатрикай раҳайтла, абур гөлелеги ақакънава. Россиядин здравоохраненидин министерстводи РФ-дин Гүкуматдавай винидихъ тівар күнвай мурадар патал чара ийизвай тақъатар 2018-йисалай 2019-йисалай хун талабна, гылкі лагъайтла и пулдин тақъатар алай ийис акъалтадалди ишлемишүнү кутас тахунин еке хatalувал ава. РФ-дин Гүкуматдин Кыл Дмитрий Медведев Минздравдин теклифдихъ галаз рази хана, пулдин тақъатар къведай ийисал хидайвал я.

Россиядин МЧС-дин күттармишунардай авиацентрадин вертолетдиз Махачкаладин международный аэропортуна бинеламиш жедайвал датанча чак гүнис талукъ месэладай Россиядин МЧС-дин Дагъустан Республикада авай Кылин управленидин руководителдин заместитель Олег Халилова ма-лумат гана.

Автомобилрин федеральный рекъера аварияр хуний дережа ағузарунин ва рекъера гъерекатдин хатасузвал авай гыл ахтармишунин барадай къабулзаявай серенжемрикай Республикадин транспортдин ва рекъерин майиштадин министр Ширихан Гъажи-мурадов раҳана. Кылди къачуртла, ада ла-гъана: "Чына фото - ва видеофиксациядин 96 комплекс эцигун патал федеральный шегърейра аварияр хуний хаталувал авай 53 участок тайинара. Нормативра къалур тавунвай харжияр тымиларунин, гъакини Республикадин са жерге къурулушрих галаз саналди менфятул квалиахар тухунин гысадабай программа кылиз акъуддай чавуз пулдин тақъатар къенятуни федеральный шегърейра эцигзаявай камерайрин къадар 26-дан артухардай мумкинал гана. Гила а камерайрин къадар 122-дәв ақакъда. Вири квалиахар графикад асаслу яз кылиз акъудзана ва камераяр 25-декабрдади эцигна күттегъун пландик кутунва".

Шеңдерра эцигунар кыле тухуниз ва къанусудақаз дараматар хажкунин татугай нетижайрин къадар жезмай кылан тымиларунин

да ава. И рекъяр квалиахар давам жезва. Малик Баглиева Азербайжандай Храс-Уба ва Уръян-Уба хуверин ағалияр Дагъустандиз ахъуднин ва Дербентда ишлемишай ятар миҳы хъийдай объектар эцигунин квалиахар кыле физвай гылдикайни сұғыбетна.

«Алай вахтунда 131 хизан Дагъустандиз күчарун патал 210 миллион манатдин тақъатар чара авунва, 130 хизандиз садра пул тъачун патал сертификатар ганва. Программа йигин еришар аваз кылиз акъудзана. Дербентда ишлемишай ятар миҳы хъийдай объектикай раҳайта, абур патал 2017-йисуз 50 миллион манат, 2018-йисуз 102 миллион манат чара авуна, 2019-йисуз 158 миллион манат, 2020-йисуз лагъайтла, 189 миллион манат чара ийидайвал я. И проект пландал асаслу яз кылиз акъудзана», - малимара Малик Баглиева.

Дагъустандин Кыли вичин раҳунра инсанриз, чипин квалиер авай чқадилай аслу тушиз, яшамиш хуң патал къулай шарттар яратмушуниз зөвр гана.

Республикадин ағалияр энергоресурсралди ери аваз ва ара атлынар авачиз тымиларунин месэләйри чеб дұзгуындақаз гъалун истишишавайди къейд авуналди. РД-дин Гүкуматдин Председатель Артем Здунова РФ-дин Минэнергодик галаз санал гъам электросеттин, гъамны газдин майиштат кутугай гъалдиз гъунин квалиахар тухунив егечінавайдан гъакындей малумарна.

Докладрихъ яб акалайдалай гурушиз Владимир Васильев районрин кылериз абуру чипин гыллик квай участокра лап важиблу месэләйр гъалунин квалиахдик рум кутун лазим тири къейдна.

«Чына квайт хъянвай месэләйр цүд ийисалди гъакл раиж ийидай чқадал, тайин месэләйр гъалун герек я. Чахъ зурба мумкинвишер, чил ава. Чына абуруқай вучиз дұзгуындақаз менфята къачуваш? Чына вад ийисан муддатда Дагъустанда газдин, электроэнергиядин сетри дурумлудаказ квалиахарин чехи месэла гъалун герек я. Гила вилик акъвазнавай квалиахдин къайда сад я - инсанар риқел алас зегмет чыгу. Са патахъай, чун лап девлеттүя, я, мұыккү патахъай - лугүз төжер кыван кесиб. Амма кесибазавайбүр чехи пуларихъ ва гъумидихъ галаз алакъа ава чар кысан. Гыса вахтунда гъвеңи мажиб къачувай кас лап вилене акъадайвал варлудаказ яшамиш жезвай чавуз ада ийизвай харжияр мажибдин сергъятылай алатзаявай чавуз инсанри суал түкүм гъиле авайбуруз гузва», - лагъана Дагъустандин Кыли.

Владимир Васильев квайт хъянвайбүр Дагъустандин кудай шейэринни энергетикадин комплекс вилик тухунин барадай ганвай тапшуругъирин, вич 2018-йисан 29-ноябрдиз РФ-дин Президент Владимир Путин тести-къарнавай сиягъдин патахъайни хабардар авұна.

4-декабрдиз Дагъустандин Кыл Владимир Васильеван рөгъбервилек кваз Дагъустан Республикадин терроризмдиз акси комиссиядин заседание хана.

Анал Дагъустан Республикадин ағалияр законсуз яракылу тешкилатын квалиахда иштирак патал Россиядин Федерациядин сергъятылай къепептаз финиз рехъ тагунин серенжемрин, гъакини Мукъвал тир Рагъэкъечдай патан улквейрин мулкарал женгинин гъерекатар кыле физвай чакрай Дагъустан Республикадин хвездвай ксарихъ галаз тухузвай гъавурдик кутунин квалиахар хъсанарунин гъакындей месэладиз килигна.

Владимир Васильеван гафаралди, Республикадин къанун-къайда худай органы НАК-дих галаз санал террористилин къурхулувилер арадай акъуднин, Республикадин ағалияр МТО-рин квалиахда иштирак авун патал маса улквейриз финиз рехъ тагунинъ элкүрнавай серенжемар кылиз акъудзана.

И рекъяр къанун-къайда худай органы тухузвай квалиахдик РД-дин къенепатан кратин министрдин везифа-яр вахтуналди тамамарзавай Дмитрий Гутыяди гегеншдаказ сұғыбетна.

Министерстводиҳ авай делилралди, къанун-къайда худай маса органихъ галаз санал кыле тухузвай гел жағурунин ва тағымарунин серен-

## Махсус серенжемар

Заседание ачухай Республикадин рөгъберди веревирд ийизвай тема лап вахиблуди тири къейдна. Алай вахтунда гъиле авай делилралди, Мукъвал тир Рагъэкъечдай патан улквейрин, асул гысадбай Сириядин ва Иракдин мулкарал международный террористилин организацийрин (МТО) квалиахда Дагъустандин 1500-далай виниз ағалийри иштирак авурди тайинарнава. Абурун чехи пай 25-30 ийисан яшда авай жегылар я. Абурун са къадар пай виликдай Мукъвал тир Рагъэкъечдай патан улквейриз фейи ва анра диндин чирвилер къақчур ксар я.

Дагъустандин ағалийри МТО-рин квалиахда иштирак авунихъ галаз алакъалу къурхулувилер жезмай кылан тымиларунин мурадралди Республикадин ағалияр желб ийизвай рекъер тайинарнин ва абур агалунин жиғиетдай гел жағурунин махсус серенжемар къабулзана.

## С.Керимовахъ галаз Гуруыш



5-декабрдиз Дагъустандин Кыл Владимир Васильев Дагъустан Республикадин патай РФ-дин Федеральный Собранидин Федерациидин Советдин член Сулейман Керимовахъ галаз гурушиши хана. Гуруушдин сергъятра аваз Россиядин лап къадиму шегъер тир Дербент вилик тухунин планар веревирдина.

Кылди къачуртла, шегъер ава-данламишунин вад ийисан программа түкүрүнүкайрақ тақъатар чакаралды. Сифте нубатда мастер-пландин лап хъсан концепция патал международный конкурс кыле тухудайвал я. А планда шегъер неинки ана яшамиш жезвай ағалияр патал къулай шарттар яратмишүнүн барадай, гъакини ада

вичиз ийизвай харжияр вичи арадал хуний барадай вилик тухун лазим тири къалурнава. Проектдин макъсад Дербент яшайишдин алай аямдин шарттар, вичивай-вич хүз жедай мумкинвал гузай экономика авай тарихдин памятникдиз элкүрүнүкай ибарат.

Гурууш кыле фидайла, Дербент шегъердин къеняй фин тийидай рехъ тухунин мумкинвилерни веревирдна.

Гайи вири теклифрин тереф Владимир Васильев хвена.

Гуруушда РД-дин Гүкуматдин Председателдин Сад лагъай заместитель Гъажимегъамед Гъусейнова, Дербент шегъердин кыл Хизри Абакарова иштиракна.

Етим Эминан - 180 йис

## Хкахъ тийидай чирагъ

1

- Къенин юкъуз лезги шииратдивай вичин дерин дувулралди, адетралди, жанрайрин жуъреба-жуървилелди, об разрин символикадалди ва шиирин по этикадин къетенвилерлди дамахиз жезватла, им, сифте нубатда, Етим Эми-

крап тешкилуниза ва гъалибчияр ашкъи ламишун патал харжияр авур ксариз, кылди къачуртла, чи районэгъли карчи Шагъпаз Асахановаз сагърай лугъузва.

Районда Етим Эминан тъварунихъ гзаф крап авунва. Чахъ Эминан хуър ава. Районда шаирдин музей кардик ква. Ам



нан лайихувал я, -къейдна ада. - Рагъэкъечдай патан девлетлу литература ва са шумуд чал чизвайвилля Етим Эмин вичин везифайрин гъавурда хъсандин авай. Ада вич Низамиди, Лезги Альмедиа, Къуъхчур Саида устадвал къалурай литературадиз атанвайди чизвай. Абуру хжак хъянвай кукушар гзафбур патал мұтынъуға тежедайбур, Эмин патални ам къакъанди тир. Амма Эмин хжак хъана! Абурухъ галаз са жергеда акъвазна... Идалди неинки хайи чалан га фунин лайихувал тестикъарна, гъакъ гульгъүнин са жерге лезги шаирризни рехъ ачухна.

Ханбиче Шихрагымовнади «Чи Эминан» чөхивиликай, адан чалан хазинадикай яргъалди сұльбетна, зурба шаирдин шиирин бендер келна.

тарифдай гъалда авачирвилля, ци Амахановин тухумди (чи районэгълияр я) музейдин цийи дарамат эцигун къетнава. Гъурметту дустар, Эмин чун патал вири, адан ирс хүн ва гележегдин неシリл агакъарун чи буржи я,-къейдна Нариман Шамсудиновича.

Жегыл шаир, РД-дин писателрин Союздын лезги секциядин регъбер **Владик БАТМАНОВА** еке устадвилелди Е.Эминан «Фана дүнья» шиир көлүнади мәрекатдин сад лагъай пай ақылтна.

Гила майдан музыкантинни гъевес-каррин, артистинни къулердайбурун иктиядра гъятна. РД-дин халкъдин артистка Зарифа Къухмазовади, РД-дин халкъдин артист Ибрахамали Рамазанова, РД-дин культурадин лайихлу работник Ярагъмед Ярагъмедова ва гзаф ма-



Гульгъүнлай микрофондихъ Сулейман-Стальский райондин кыл Нариман АБДУЛМУТАЛИБОВАЗ теклифна. Ада Дагъларин улыкведин меркезда Етим Эминан юбилей кыле тухунай республикадин гъкуматдиз, культурадин министрводиз, писателрин Союздын чух-сагъул лагъана.

-Сулейман-Стальский район шаиррин ва арифдаррин макан я лугъузва. Иней тъвар-ван авай гзаф ксар - литераторар, манидарап, художникар... акъатна. Абурун арада Етим Эмина къетен чка къазва. Чи районда 2018-йис Етим Эминанди яз малумарнава. Адан сергъятра аваз райондин культурадинни образованидин вири идараира хейлин мәрекаттар (фестивалар, республикадин ва райондин де режада аваз конкурсы) кылде тухвана. А

сабуру устадвилелди келай Эминан ва азас баҳшнавай шиирар, Лезги театрдин артистри къалурай тамашайрай чукар, Дагъустандин халкъдин алатрин госкоркестри (художественный руководитель-Новруз Шагъбазов) тамамарай Мегъамед Гульсейнован «Лезги рапсодия», Наира Рагъмановади, Эльмира Къарахановади, Дагъустандин операдинни балетдин гостеатрдин дишегълийрин дес-тедин хордихъ галаз Камила Мурсаловади, Дагъустандин халкъдин артистка Фаризат Зайналовадини ашукъ Шемшира тамамарай манияр, гъакъ маса нумра-ярни мәрекатдин иштиракчии хушви-лелди къабулна.

«Эминан көлүнар» конкурсдин гъалибчиири и мәрекатдани шаирдин эсерар устадвилелди келна.

Сулейман-Стальский райондин администрациядин пресс-къулгүлүгүди хабар гайивал, Эминхүрье Дагъустандин шиширатдин классик Етим Эминан тъварунихъ цийи музей эцигзава. Ада финансир жигъетдай күмек машъур мәценат Эмирбек Амаханова вичи агакъардайди хиве күнүн.

Райондин кыл Нариман Абдулмуталибова Эмирбек Амахановаз ада райондин хийирлүк краик датлана вичин күмекдин пай кутазвайвилля риккин сидкыдай сагърай лагъана. Нариман Шамсудиновица къейд авурвал, Етим Эминан яратмишунрихъ не силар халисан ватандашар яз тербияламишунин жигъетдай къетлен метлеб ава. Цийи

## Шаирдиз – щийи музей

Эминхүрье икъван чавалди кардик квай шаирдин музей авай дарамат кутугай гъалда амачир. Адан гъакъиндай газетдани са шумудра кхъеиди я. Хуурун ва райондин администрациярихъ музейдин цийи дарамат эцигдай таъватар авачир. Эмирбек Амаханова ихтиин гъалдай этиччидай рехъ жағурана, вичин күмек теклифна. И кардик ада шаирдин 180 йисас талукъ яз районда кылде тухтай мәрекатдал малумарна.

Риккел хин, идалай вилик Эмирбек Амаханова вичин харжийрихъ күльгэне Ял-цугърин хуъре шаирдин сур жағурун хууруна, адал цийи къван хажнай. Алатай ийсуз Э.Амаханова шаирдин күльгэне хуъре авай Яркъарин дередиз вад километрдин мензилдиз машин фидай рехъ түкүүр хууруна. Алай вахтунда гъа дереда пуд километрдиз электрикдин цийи линияр тухазва. Идалай күлүхүни мәценатди и дедера хуурун майишат арадал хун патал хейлин краик кыл кутун хиве күнүн.

музейди шаирдин ирс чи несириз мадни мукъва ийда, ақалтзавай жегыл – жава нар тарихидин къядир авайбур, марифатлубур, руыгъдин жигъетдай күватлубур, обществоиз вафалубур яз тербияламиш күмек гуда. Ада мадни къейдна хъи, Эмирбек Амаханова дарамат хажиз күмекда, мумкинвал авай маса ксарикъ галаз санал ам тадаракламишда.

Эминхүрье спонсорилин күмекар гүнин төхрибадикай идалай виликни чизвай. Месела, Шагъпаз Асаханован күмекдалди «Эминан көлүнар» лишандиккваз аялри лезги чалал лап хъсандиз шиирар көлүнин конкурсар тешкилна.

Лезги халкъдин чал, литература, культура хуъник вичин лайихлай пай Имам Ярилиев кылде авай «Умуд» тъвар алай мергъяматтувилин фондунуни кутазва. Етим Эминаз цийи музей эцигнүк ва ам тадаракламишунники вири халкъди чипин пай кутада.

Гъилевай йис и районда Етим Эминан йис яз малумарнава.

## Гъунарлу аскеррикай сад

Абдулатип ГЬАЖИЕВ, зегъметдин ветеран, РФ-дин писателрин Союздын член



Ш.Исмаилован женгинин лайихлувилеркай сад ам я хъи, ада космический станцийирин гележегдин генеральныи конструктор С.Королевъ галаз Берлиндин къваларив гтай артиллериидин яракъар гъазурзавай немесерин заводдин инженервилинни техник вилин пешекарар женгер авачир чакид акъудна. Адан Королев хъсандиз чидай. Берлин патал женгера иштиракдайла, Ш.Исмаиловал хер хъана ва ам госпиталдиз аватна. Ина ам вичхъ гелкъевзай медсестра Сычова Александрадал ашукъ хъана ва къаклави офицерди урус рушахъ галаз сир сад авуна.

Фронтда мадни тажуб жедай хътин агъвалат хъана: Исмаиловрин 4 стх - Таждин, Шагъабас, Наби ва Нагъи Берлиндин күччайра чеб-чепел гъалтна. Яру Армияди гъалибвал къачурдалай гульгъүнини Шагъабас Азизовича къве ийсуз Германияда къуллугъ хууруна. Вичин къуллугъдин ве зирафр мукъофидиви кылиз акъудай, къизгъин женгердирибашвилер къалурай Шагъабас Азизович Ватандин дяведендин I ва II дөрөжайрин орденриз ва хейлин медалрэз лайихлу хъана.

Дагъустандиз хтай жегыл офицер фронтовик республикадин вилик-къилик квайбуру гъиле-гъилди къвалахал желбна. Ам ВКП(б)-дин Махачкъаладин горкомда сифте инструкторвиле ва ахпа пропагандадинни агитациядин отделдин заведующийвиле къвалахиз гаттунна. Гульгъүнин йисара Ш.Исмаилова ВКП(б)-дин Рутул райкомдин къвед лагъай, ахпа сад лагъай секретарвилин везифаяр тамамарна.

Гъаф месэлайрин гъавурда авай ва кар алақайдай пешекар Обкомди көлүнэр давамарун патал партиядин кылин школадиз реке тұна. Анаң тарифлудаказ күтаянна хтай коммунист ВКП(б)-дин Дагъустандин обкомдин административный ва финансир отделдин заведующийвиле тайнарна.

ДАССР-дин Министррин Советдин Председателдин заместителвиле къвалахизавай Исмаилов 1961-йисан сентябрдиз Дагъустандин обкомдин секретарвиле хъяна. Ада и йисара республика экономикадин, культурадин рекъяй вилик тухун патал еке зегъмет чыгуна. Гъавиляй адан алахъунар «Знак Почета», «Зегъметдин Яру Пайда», Халқъарин дүстүрвилор орденралди ва медалралди къейдна.

Тъвар-ван авай государствовин, партиядин деятели 1984 – йисан 9-апрелдиз 64 йисан яшда аваз рагъметдиз фена. Къведай йисуз Республикаи адан 100 йисан юбилей къейдда.

Етим Эминан - 180 йис

# Къабулиз тежедай савкъат



Абдуслим ИСМАИЛОВ,  
Дагъустандин халкъдин писатель,  
Етим Эминан тъвар ва ирс къадимлу  
авунин къайгъудар

Гыкъван инсанар аватла, гъакъван къилихарни ава лугъуда. Са къилихарни въя - абури са къун ва гъихътин ятла бинедал арадиз къевеза. А бине тешкилзавайдини гъар са инсандинхъ вичин къенепатан дънья ва адан тестикъвилер, гъакъни абурукий хкат-завай инаншишвилер хуунухъ я. Инсандин умъурдин рехъ, адан гъерекатрин нетижажар абурулай аслу жезва.

Ивидик квайди хкудизни жедач, квачирди - кутазни.

Тариҳдиз течир, такур са журедин инсанарни авач. Амма виридан тъварар адад гумч. Гумайбурун арадани тақвадай жуъреяр авач. Месела, сада вичин тъвар акъатун патал Рим шегъердиз цай яна.

Къенин йикъарани ихтиин мисалар ава-чиз туш.

Гыкъван гъалтзана ахътин ажайибар...

Тъвар акъатдалди, вил акъатуй - лугъузва чи бубайрин мисалда.

"Амуъдайди са тъвар-ван я дънъядъа" - лугъузва Эмина.

Яраб "тъвар акъатун"-ни "тъвар амуъкъун" гъакъван чеб-чпиз къарши манаяр я жал?

Эгер тъвар акъатун, я чиз-чиз акъатдайлал авун инсандилай вичелай аслу ятла, тъвар амуъкъун - им халкъдин, тариҳдин къаар я, гележедихъ галаз вахт виликамаз кутун-зай икъар я. Вични - сесер тагана, сада-садал илти тавуна, вич-вичелай къабул же-зай... Умъурдин къанун хъиз, тариҳдин яржъиз...

\* \* \*

Чун чакай рахан - чи ажайирикай, тъвар акъатунихъ калтугнавай чи гъарбирикай.

Са цувад-къад йисан вилек ихтиинбу-рукай сада, вич чалан, адан тариҳдин де-ринира къекъевезвай ва халкъдин игътияжрин ва къисметрин парцик квай вафалу хва яз къалуриз алахъяна, чи литературадин чалан месэлайрал къвалахъ авур, ам тайинарай, тестикъарай алимирз халкъдин хаинар лагъана. Лугъун анихъ амуъкъай, Москвада "Лезги хабарар" тъвар алаз урус чалал акъатиз хъайи газетдин сад лагъай чина къхинни авуна.

И ажайибди кутур рехъ адак хътин иви квай мулькубуру давамарзава - абуруз шаир Стлал Сулейманакай "халкъдин тъарат!" авур-бурукий хъел ава. "Ам вич шаир я?" лагъай чал я жал?

Ава чахъни чи ажайиб... Са къилье къве мефт авайбур, са хура къве рикл хузвай-

бур, са гъиле къве къелем къазвайбур, са мецел къве рахун алайбур... Гагъ абур ялав-лу ватанпересар я - гуя ватандин ва халкъдин тъвар хажжавай, абур виридалайни къадимлубурун, къудратлубурун арада тваз, дерин тарихар ахтармишавай; гагъни - жу-ван халкъдиз "садарни чилин иеси тахъай" язухар лугъуз гъараизавай, лезги чилел дайм "алат тийир ийф" ала лугъуз къхизвай наразияр. Абуруз са затни къайдада аваз аквазвач, гъатта вири халкъдини яз бинедилай чизвай лезги чални. Гила садбуруз лезги литературадин чалан бинеда къуба нуънат хъана къланзана, мулькубуру гъиз чипин хурун гафар-члалар, къянунрин грамматика-дин къанунар инкарзавай гъалатлар илитизава.

Ажайибар, гъарибар лугъун ихтиинбуруз тъимиля!.. Мецел веъки гафар къвезва! Амма лугъуз къланзавач...

Са бубат фагъум-фикирдал алай вири инсанар инанмиш яхъи, къад лагъай вишийс чи халкъдин тарихда ва умъурда къизидини хъана. Къудратлу СССР-дин амай халкъарихъ галаз санал ада вичин умъурдин вири терефар ва культура виллик тухвана, илимда, литературада, искусства... вичин са чка къайдавал авуна. И рекъе чипин къуватар ва чирвилер, алакъунар ва бажа-рагъар серф авур къасарин тъварарни къизидин девирдин нетижайрихъ галаз саът амукъда. Идал са шакни алач. Шаклувал маса тъварар арадиз гъизва.

А девирдал, девирдин инсанрал булыт-тенар веъзевайбурун къисметар гъихътинбур жеда? Абурун тъварар гъи сиягъриз яда?

Эгер чна и зиянкар къугъунрал эхир эциг тавуртла, халкъдивай XX асирдин къазанмишунарни къакъатдачни?..

\* \* \*

Гъар са халкъдихъ, гъар са халкъдин культурадихъ гъульжет аламачир къисметартъварар, надир имаратар авайди я. Месела, лезгийиз Етим Эмин, Стлал Сулейман, Мегъамед Гъажиев хътин. Ихтиин тъварар чахъ гзаф ава. И тъварарин иесири чипин крар тарихда тунва. Гъльгуни къевезвай неслиринг веъзфа абуру давамарун я, ити-битийра къекъвез, халкъдин патай тестикъ хъанвай крар шаклувилек кутаз алахъун въя!

Идалди квез абурун жергедиз гъахъзанави, я гъарип къас? Къабулий эхир!

Етим Эмин зурба шаир яз, вичин девирдин къвенкъечи инсан яз фадлай тестикъ хъанва. Ам хайи, яшамиш хъайи ва къейи йисар тайин хъанваз къабулна, 1988-йисалай инихъ шаирдин чехи юбилиеяр тухузва, ихтиин тарихар алаз сурун къилихъ къван янава, памятник хажнава. Въя, рази жезвач гъарип къас - гъульжетар давамарзава. Бинедал са чар-чларни алачиз, икл тушиз, икл тирди тестикъарзавай са делилни ава-чиз...

Имни гъич - Етим Эминнан Стлал Сулейманан яратмишунрив гъавурда авачиз гъечиз, бязибуру абуру чипин гъарбирилерин машъулатдиз элкъурзава. Икл эгечүнкай ненники классикрин ирсиниз, гъакъни санлай милли культурадиз зиян хкатон мумкин тирдакай абуру гъич фикирни ийизвач. Ачуҳдиз аквазва: абурун мурад чеб амайбур хътибинбур туширди къалурун, чипин фагъум-фикир башкъява дерин тирди тестикъарзавай яхъун я.

\* \* \*

Цининди Етим Эминан 180 йисан юбилейдини я. Адет тирвал, виринар гъвечи ва я чехи мярекатар тухвана. Лезги жемятиди вичин виридалайни рикл алай шаирдин яратмишунрив нубатдин ктаб вилив хвена. Акъатна амни. "Етим Эмин. Пагъ, чи умърар..." тъвар алаз. Гъазурайди Фейзудин Нагъиев, редактор Арбен Къардаш, акъудайдини Дагъустандин ктабрин издательство яз.

Мубараракрай! Шад жедай кар я!

Ктаб вич аквадалди, зани гъакл фикирзайвай.

Гилан фикир масад я: вири халкъдин мярекатрик, суваррик лагъайтлани жеда, ихтиин зиянлу савкъат газа экъечунин себеб вуч я? Илимдин къвалахъ ятла, ам я лагъана акъуд, Етим Эминан яратмишунрин къватлал ятла, ам якъуд. Бес виш йисан къене царапик бендер, бендерикай шириар жез, халкъдин ядигар эменидив къадирлувилелди эгечай къаси къватлана, ктабра тур яратмишунрив икъван инаддивди эгечидани?

Себеб вуч хъурай?

Вуч къланзана Фейзудин Нагъиеваз? Халкъдин манийриз элкъвенвай, ашкъида авайлани, гъижрандик квайлани гъар садан мецел къвевай, умъурдин метлебрикай рахун фидайла, мисал яз гъизвай эсерар икл шаклувилек кутуна, пис къелзавай аялдин дафтар муллумиди хъиз, яру-члар авун - им гъикл лагъана алакъдай, гъилляй къведай кар я?

Ша тайндаказ рахан, къилелай эгечина шириар къелин, гекъигин.

Гъайиф тушни вун эцигиз чилерал...

- им икъван гагъда акъатай ктабра "Түккезбэн" ширирдин сад лагъай цлар я. Рахун физвай ктабда "вун" ва "эцигиз" гафарин чка-яр дегишарнава:

Гъайиф тушни эцигиз вун чилерал...

Вуч дегиш хъанва? Са затни! - лугъун мумкин я и дегишвал кутунвай касдини. Акъ яз хъайила, фадлай тайин хъанвай цларцик хукур вучиз авунва? Амма фагъум-фикир авурла аквазва хъиз, и дегишишли цларцик манани дегишарнава. И цларцик шаир патал къилинди "вун" въя, "эцигиз" я. Ихтилат физвай цларцик къилинди "вун" хъанва. Икл хъун лазим туширди ширирдин пуд лагъай цларцик субутзава: "Хаму кард хъиз, хвена къандай гъилерал..." Яни "эцигиз чилерал" гъайиф я, "вун эцигиз" въя.

Къвед лагъай ширир "Гъузел" тъвар алаз къабулнавайди тир. Шаирди, белки, ганачир жеди вичин ширирз тъварар, амма ктабра алаз гъатнавайбурук къягъ къуз ийида? Ширирдин ктабда "Вун зи рикл гъат хъана" тъвар гунихъ са себеб хъана къандай эхир. И ширирдин къуд лагъай цларцизни фикир гун:

Ачух дънъяя мичли хъана, дар, гъузел...

Сад лагъайди, "дънъя" гафунин тестикъ хъанвай тегъер чурун гъи грамматикадин ихтиярдади я? Эгер чурнатла, гъльгуни ширира и гафунин "дънъе" ва "дънъя" жур-реряя вучиз ишлемишава? Къвед лагъайди, "Мичли хъана, дар, гъузел" вуч лагъай чал я? Виликан ктабра цлар ихтиинди я эхир:

Ачух дънъяя хъана мичли, дар, гъузел...

Ширирдилай ширирдай къелзайвайз гъахълу хъел гъидай къурьукар къалин жезва. Халкъдин манийриз элкъвенвай "Вун паталди, назлу дилбер..." ширирди, месела, маса рангунин пине алкъурайди хъиз аквазвай бенд сухнава. Ам ширирдин акъван къезил ва гъамга къурулушдихъ галаз ерли къзвава. Ингъе а къуд цлар:

Куфун тахъуй вун гайиди,  
Умъурдикай рикл хайиди,  
Я стихаир, заз хайиди  
Сад Аллагъайди кар хъана хъи...

Царапар сухнавайбур тирди тестикъарзайвай лишанар ачухдиз аквазва. Сад лагъайди, дерт вичин ярдиз ачухзавай шаир "я стихаир"

яр" лугъуз рахач эхир. Къвед лагъайдини, и цларара Эминан ширирдиз хас тушир гафарин заланвал, алакъасувал ава. И ширирдин Фейзудин Нагъиева мадни "гъил элкъурна-ва". "Вун гъейрида яр хъана хъи" цларцик "гъейрида" гафунин чкадал "чарадаз" гаф алкъурнава. Яраб гъейридини чаради са гафар я жал? Яраб гъейриди (жуварди въя) чарадалай (мукъвадалай въя) къуватлу ва гегъенш туш жал? Гъльгуни къве бендни халкъдин чидайвал амач. Абури вири ктабра икл гъатнавай:

Султанбеки - зи ярдин тъвар,  
Хиялдиз къвэз, рикл жеда тъвар,  
Къве вилелай атай накъвар  
Ирид чиле къяр хъана хъи.

Эминан рикл хъана хъи дар,  
Я Иллагъы, вид я къадар.  
Дуныяд дөрдөр, севдүльгүм яр,  
Пагъ, зи къла пар хъана хъи.

Фейзудин Нагъиеван гъиликай абури ихтиинбур яз хъатнава:

Алагузыли зи ярдин тъвар  
Рикл хиз, рикл жеда дар,  
Къве вилелай фир къван накъвар  
Ирид чиле къяр хъана хъи.

Етим гада, галукъна цлар,  
Сад Аллагъайди, вид я къадар!  
Дуныядин гъамар, севдүльгүм яр,  
Пагъ, зи къла пар хъана хъи.

Мягътепардай крар яни? Гъилляй къvez-ва - авунва! Маса баян гуз жедани икл эгечуниз?

"Са эрзиман гъатнава, яр, зи чанда..." ширирдин, цларцик мана чурна, "Ашнаярин ашна сад я, къани яр..." - дикай "ашнаиркай ашна сад я..." хъанва. Мадни "гъльгуни" - дикай "гевил" хъанва, "бес гъикл хъана" - дин чкадал, "гъикана бес" алкъурнава. Ибурни гъич-ширирдин эхиримжи бендиниз хъанвайди халис инад:

Етим Эмин кабаб хъана кана хъи,  
Къани ярди зи шад гъльгуни хъана хъи,  
Зун тергна, яр, вун масадаз хъана хъи,  
Вун зи цлара ягъай гад я, къани яр.

Килиг адакай вуч хъанватла:

Етим Эмин кабаб хъана кана хъи,  
Къани ярди зи шад гъевил хъана хъи,  
Зун тергна, яр, вун масадаз хъана хъи,  
Гатфар амач, гила къульд я, къани яр.

Ф.Нагъиев Етим Эмина вичин ярдиз "Жедач жал дердиниз чара, Гъаким лукъман, алагузыли?" лугъунал рази туш, азас "себеб дарман, алагузыли" къынин, "Вуна зун икл ялгъуз тун..." цларцик "На чун икл ялгъуз тун..." къынин дузыз аквазва. Ам инаншия хъи, шаир вичин ярдив гагъ "зун", гагъ "чун" лугъуз рахач тир. Ширирдин артухан бенд акал хъувунва, Эминан чкадал Етим Къази эхигнава. Са гафуналди цлар акатайвал ганва.

Икл гъльгуни ширирдани:

Алагузыли севдүльгүм яр,  
Вун завай къакъат хъана хъи.  
Мад на зи рикл авуна тълар,

## Етим Эминан - 180 йис

Мад на зи рикл авуна дар,  
Зав ви гъам агат хъана хъи...

- им - Ф.Нагъиева түккүр хъувунвайвал.  
Гъа иширида "Я сад Аллагы, вуч делил я, Зи чанда цай гъат хъана хъи" царара ада "делил" гафунин чкадал вучиз ятлан "зелил", "На зи шад рикл гъана дардал..." царцін эхирдиз "туна дарда" сухнава.

"Яр, зи винел гъам-хажалат атана,.." - ширидини инадар пары авунва, гъатта виликан ктабра гъатнавай референ-царни дегищнава. Къуд ва вад лагъай бендерин кылел гъанвайди халис писликал я. Виликан ктабра абур ихтибинбур я:

Зи мурад я даим гъузел хъунух сагъ,  
Гъар межлисда дамагъ саз яз, кефи чагъ.  
Дузышила хурудал на женнет багъ,  
Къерхдавай касдиз емиш гудачни?

Дулья ачух я, гульушан разъ аваз,  
Куыз шеда, яр, чапла виле нағъв аваз?  
Фагъир Эмин вич текъена сагъ амаз,  
Садра ширинахтилат къван жедачни?

Ф.Нагъиева гъазурнавай ктабда и царар и къядада гъатнава:

Зи мурад я, гъузел, даим сагъ хъунух,  
Гъар межлисда кефи дамагъ-чагъ хъунух,  
Дузышила хурал са женнетдин багъ,  
Бес ви кълни яр аеачни?

Дулья мублагъ я, гульушан разъ аваз,  
Уймуыр женин виле даим нағъв аваз?  
Фагъир Эмин, вич текъена сагъ амаз,  
Садра къванни ярдихъ ялвар авачни?

"Яр" тъвар алудна, "Ийимири, яр" кылел эцинавай шири Етим Эминан ктабар гъазуррай, ирс ахтармийш вири алими, Къуръандин хатл хъиз, тестикъ хъанвайди яз гъисаб-зивайди тир. Нагъиевал къведалди! Де килигин садра ада вуч авунватла, ширидин царар гъаклан хабарлиз гъикл элкъурнаватла гекъигин:

Зи рикл сефил / я, мадни / дар ийимири, яр  
- Зи сефил рикл / на мад дар / ийимири, яр.  
Зун дертэгъли / вунни дава-/дарман я -  
Зун дертэгъли / я, вун дава-/дарман я.  
Зи дердинин төбий ава къевера, Вун я хъи, мад / масад алач / чилерал - Анжак са ви / нурзи ава / вилера.

Ваз аквазва / зи чандин се-/филвилер -  
Аквазва зи / чандин ваз / сефилвилер.

Фадлай халкъдин манидиз элкъенвай "Лагъ зи ярдиз" ширидин пуд лагъай эхиримжи бенд ихтиндии тир:

Сирер-савда сифте санал авуна,  
Ахмакъ хъана, лагъ, зун вичихъ агъуна.  
Етим Эмин геж гъавурда акуна,  
Гила вич заз душман я, лагъ, зи ярдиз.

Ф.Нагъиева адакни кубутвал кутунва:

Сирер-савда вичи захъди санална,  
Ахмакъ хъана вичихъ умуд акална.  
Етим Эмин акура рак акална,  
Гила дулья тақлан я, лагъ зи ярдиз.

Мадни: ширидин къвед лагъай бендини ихтин цар ава: "Чиуру гафар / япуз гъахъ-суз / къведалди..." Аквазва хы, ина къилин мана гвай гаф "гъахъсуз" я. Яни ширидин гъахълу чаларихъя киче туш. Амма Нагъиевал акил аквазвач, ада зынлини "япуз" гаф я: "Чиуру гафар / гъахъсуз япуз / къведалди..." Яраб ялалай гъейри, маса чайкырз чуру, я туш къени гафарин ван къведайди я жал? Гъахъсуз хъиз, гъахълунчи чаларин ван атун мумкин я, гъелбетда...

Ф. Нагъиева гъазурнавай ктабда гъар са ширида цеңзура чурунин себеб вуч я?

Къачун ихтин цар: "Завай хъана / са хата вун / яр къуна..." Икл эгечизавай ширидини Фейзудина вичин къурун ранды

янава: "Завай са ха-/ та хъана вун / яр къуна..."

Мад са шумуд Цар: "Заз риклелай / гъич тифидай / кар къуна..." - "На заз риклелай / кар къуна...", "Яр хъайлала, / ярдин рапун / саджеди... Акура сад / садаз, риклелай / шад жеди..." - "Яр хъайлала, / ярдин гафар / сад жеди, / Сад садаз а-/курла риклелай / шад жеди..."

"Шад жеди", "шад жеда" - ибур вуч манаяр ятла чизвач жал алимдиз? Эмина, вуна хъиз, "шад жеда" лугъуз тестикъзавач, я алим, шад жедай адет я лугъузва.

И ширидин алимди винидихъ чун рахай царарин рифмаяр тикрар жезвай вичин къундарма тир вад царцін бенд сухнава:

Яр акура, ашукъ бенде шад жеда,  
Гъар са гъузел-/дин адахлу сад жеда.  
Таб мийр на, дустар ара йад жеда,  
Эхир жаваб лагъ-түн вуна заз, гъузел!  
Яб тағуз физ, гумир вуна наз, гъузел!..

Ихтин дегишилтер гъульчай къвездвай "Ваз маса яр хъана, гъузел", "Рикл чулавмир, сұна билбіл" вә газаф маса шириин тунва. "Гъузел Тамум" ширида иллаки. Гъезелдин асуулла қалубда аваз вири ктабра гъатнавай акъван гъузел жавагъирин сирғадақай алимди вичин гъилин накъвадин къендилегар гилигнавай еб авунва...

Са шумуд Цар гекъигин:

Гъузел Тамум, ая фагъум, зи чанда  
гум къекъезава,  
Риклун дердер хъана селлер,  
сефил вилер ишезава.

Хъайла яргъал, са дерди гъал за нив,  
гъузел, ийин гила?  
Залан парап хъана гъамар,  
сабур-къарай текъвезава...  
- ибур виликан ктабра гъатнавайвал я.  
Гила килигин Ф. Нагъиеван гъиликай гынкыл хкатнаватла:

Гъузял Тамум,  
Ая фагъум,  
Зи чанда гум  
Къекъезава.  
Накъеар, дердер,  
Хъана селлер,  
Сефил вилер  
Ишезава.

Са дерди-гъал  
Тежез, гъузял,  
Рикл зи талан-  
Мерез ава.  
Залан гъамар  
Хъана парап,  
Сабур-къарай  
Текъвезава...

Виликан къатайбурукайни бязи ктабра и шири куьру қарара аваз ганвай. Амма им гъезелдин қалубда амачир лагъай чал туш, 15 гъижадин шири рифмада авай ульчмейриз пай хун я.

Шири авай қалубдай акъудун патал шири гъиз эгечизавай алимди аниз гъайиф татана вичин "жавагъирар" газаф алава хъувунва. Ингъе, месела:

Гъузял, за гъик!  
Ийин? Зи рик!  
Акъатиз ик!  
Кичлезава...  
...Гъузял, жаван  
Мийр пашиан,  
На рикл гъикъеван  
Зи незава...

Алакъдайни Эминанай ик къхъиз?! "Зи незава", - лугъуз?

Эмина, къенин шириинн алими дөрөжайрикай фикир тавуна, Рагъэкъеңдай патан шириратда чуриз тежер адет тирвал, гъезелдин яргы қарара къенепатан рифма-

яр тунвай. Акл тахъайла, 12-15 гъижадин шири къвиныхъ са метлебни, са къметни авачир. Гъакл тир. Гила яз амач. Гъавиляй гъезелар лугъудайбур къизизвайбур ацаана хъанва. Белки, гъа вичиз чидайвал, Ф.Нагъиеван къизизвай жеди. "Физулидиз незираяр" разделда гъатнавай түрк чалай таржума авунвай гъезелрай адан устадвал аквазва.

Де "Гъузел Тамум" ширидин ("Гъузял Тамум" лугъуз рахаз, ктабда вучиз ятлан ширидин тъвар авайвал тунва) эхиримжи царарни гекъиг хъийин:

Икъван чавалди къабулнавайвал:

Эмин факъир на икл тамир,  
хийир-шийир фагъум ийиз,  
Геже-гуындуз заз, Етимдиз,  
вун къакъатиз кичлезава.

Гила килигин Ф. Нагъиеван гъазурнавай ктабда а царарикай вуч хъанватла:

Эмин фагъир  
На икл тамир:  
Зал гъакл шийир  
Элкъезава.  
Ая дуван  
На, геаз аман,  
И таландиз вуч  
Эвэз ава?

Ингъе ихтин крар я, гъурмектли келзашвайбур! Чи крар "Зал гъакл шийир..." жезва.

\* \* \*

Мадни рахаз қланзава цийи ктабдикай, амма алакъзамач, вучиз лагъайтла ада келзашвайдан гъульчай къакъван хазва, риклэз вузай тъларвал эсердилай гъульчай къвездвай эсерди, чарчин гъульчай къвездвай чарчи мадни деринарзава.

Чаз чидай гъалда, классик ширирин яратмишунар ик дидбай инихъ-анихъ ийидай ихтияр садаҳнин авач. Гъич ҷавун аршайдай фидай касдихъни. Эмин хътин ширидин и ва я маса эсердихъ шак гъизвай са тереф, дүз тушиз аквазвай са қар, ибара аваз хъайтлани, им са касдин крар, са къилин тал туш, пешекаррин арада гъядай, веревирдер ийидай, са фикирдал аттайтани, суалдик кумукъдай месэла я. Фейзудин Нагъиев, аквазвайвал, ихтин месэлайрив, вичелай гъейри, масад авач лугъуз, эхиримжи газаф зид я, лугъуз эгечинава.

Гъавиляй виш йисан къене са алимдилайни алач тавур крар и ктабда тестикъ хъанва.

"Ибур Етим Эминан ширират туш", "И ширират виликан ктабра гъатнава", "Меликанбур яз гъисабиз жедай ширират", "Түрк чалалди къхъи ширират. Физулидиз незираяр", "Клиридай жагъай гъилин хамларин альманахда Эминан тъларвал алаш ширират".

Ибур ктабдин паярин (разделен) тъварар я. Аиран Етим Эминан икъван

чавалди малум тир ширирин къадардилай хейлин артух эсердай гъатнава. Им хъсан яни, тахъайтла - пис? Эгер къадардикай рахайтла, хъсан я, гъелбетда. Эгер еридикай рахайтла? Пис я лугъун тымил я. Амма вожиблуди маса сувал я: абуру милли литературадин классикдин ширишин виширатдин дережа мадни хажазавани, тахъайтла агъузарзавани? И сувалдай фикир авуна, кыл акъудун патал, ингъе са мисал:

Алагузыли, ша, зав раҳух хуш гафар,  
Наз маса гуз гъейри патахъ шумир вун.  
Мукъевал ала чи къведен шадлу гатфар,  
Чарада хъиз вуна маса гумир зун...

...Вахтар фена акъатна, яр, и сефер,  
Я реғайтавал такуна чаз, я кефер.  
Ван жедатла, Гъуцар, зи арзад ванер,  
И сузадик Эмин яргъал хъумир, зун.

Авани кефер? Ф.Нагъиеван мецелай Эминаз ва ярдиз такур кефер гъибур тир жал?..

Эмин аку, "шадлу гатфар" къын аку!..

Ихтин ата-батавилерив ктаб ацаана. Абурукай рагун патал къайгъусуз рикл ви ктаб гъазурай касдиз къван вичин фикир илтигунин терсвал герек я. Абур авачирвиляй, цийи ктабдикай векъи ихтилат гъа инал күтятъж жезва.

Амма алава хъийин.

Гъайиф хъи, эхиримжи ийисара чеб ялав-лу ватанпересар, халкъпересар яз къалуриз алахъна, ихтибарлу жемятдин гъисабдай гелирар къаузвай, идалди чипин тъварар машгъур ийиз қланзавай ксар газаф хъанва. Абуруз "Квез вири халкъдин краив эгечдай ихтияр авач!" лугъудай ксарни амач. Лагъайтлани, намуслувилел ва намуслубурал хъурезвай девирда ванни хъвемзач.

Яраб Фейзудин Нагъиеван вичин тъвар раиж ийидай маса рехъ жагъанач жал? Пирерив икл эгечдай адетар чи халкъдихъ са дөвирдани хъайди туши эхир! Етим Эмин пир яз фадлай къабулнава эхир!

Ктабда гъатнавай газаф эсерар ва ширира тунвай дегишилтер Ф.Нагъиева "Клиридай жагъай альманах" тъвар акъалтнавай гъилин хатларин ктабдикай қалабдихъ галас алакъалу авунва. Къилдин ширирэз талуку къейдера ва баянра а ктабдин тъвар къунва. Гъелбетда, ихтин шағында мағазафын газаф хъанва, фадлай къабулнавай эсерар ревизия ийидай ихтияр гузвач. Вучиз гузвач лагъайтла, Етим Эминан ва адахъ галас чипин ширир къалуриз. "Клиридай жагъай альманах" - им гъич са касдиз са хатлунал къхъенвай ктабни туш. Эсерар идан-адан хатларлди идан-адан мецелай къхъенвайбур я. Гъакл тирвилай, цүд ийисара ктаб вичин гъиль аваз хъайи чөхли алим Раждидин Гъайдарова адахъ са акъван ихтибар авунч. Мұккүр патахъай, а эсерар алатай асиридин 20-йисарлай эгечин, алимины къватнавай, чапдиз гъазурна, келзашвайбурал агақъарнавай. Абуруз зегъметар инкарна, Эминан яратмишунрин бинеда "альманах" твадай жуырэт адахъ хъанач.

Гъар гъикл хъанатлани ктаб акъатнава. Амма Эминан ширират алаш къакъава жемятди ам суварин савкъат яз бажагъат къабулда. Им ширидин ирс элкъвена алатай асиридин къад лагъай ийисарал хъай хътинаш крар хъанча.

Мадни са важиблу тереф: Етим Эминан яратмишунар акъван мукъофдалди ахтармийшиз, келдайбуруз гъакъван хуш жедай мақъалаяр къаузвай, вичини Етим Эминан яратмишунрин ктабар гъазурай, Эминакай акъван хъсан эсерар къхъенвай, адан эсерар урус чалас таржума авунвай бажарагъылу шири, милли литературадин рекъикай газаф-бурулай хабардар тир редактор Арбен Къардаша ихтин ктабдиз рехъ ачуун мягътэл жедай крар я

## Күльгэне хуърериз - цийи умуръ Миресрин югъ

Мердали ЖАЛИЛОВ

(Эвел - 46-48-нумрайра)

\* \* \*

Чи күльгэне хуърерин агъалийри, чеб гыни на аватлани, ихьтэн тежрибадай менфят къачурта, са шакни алачиз, чи хуърерал чан хкведа. Ахчегъ, Рутул, Къурагъ, Хив, Агъул, Мегъарамдхуърун, Докъузпара районнани чкъланвай хуърер гзаф ава. Анрихъ рикл кудай жегъиль къуватар тербияламиш тавуртла, бубайрин ерийрал чан хкведач.

"Миресрин йикъар", "Хуърерин йикъар",

маса суварар, мярекатар тешкилун гъя тербиядин са хел тушни бес!

\* \* \*

Күльгэне Даркүшрал зун Севзихан муаллимди Абдулкъадир Сайдумов хайи къвалин



## Аманат хъиз амукъда

Мульзиффер  
МЕЛИКМАМЕДОВ

(Эвел - 47-48-нумрайра)

### Акъуллу женгчи

"Гъар са месэла ислэгъивилди гъялна кланзавайди я", - лугъудай ада. Дидед чал хүн валик тухун патал алатай асиридин 60-ийсара "Риклин гаф" къватлалди чугур женгеник Ядуллагъ Шейдаева лайхиллай пай кутунай. Садра къватлалдик квай бязи ксари чи Республикада Лезги драмтеатр, гъялни дидед чалан муаллимар гъазурдай техникиум ва вуз кардик кутун паталди КПСС-дин ЦК-диз чар хъяна гъазурнавай. Чарчин эвелда Совет гъукуматдин сиасатдикай пис кхъенвай бязи фикирар авай. "Ваъ, икл жедач, - лагъана Ядуллагъ муаллимди. - Аксис яз, чна Совет гъукуматдин тарифун герек я. Ада чаз мектебра дидед чалал тарсар гудай, газетар, журналар, ктабар чапдай акъуддай мумкинвер гана лагъана, ам къайгъудар гъукумат тирди малумарна, мутькуз затлар талабна кланзава. Виликан чарарал вад виш, агъзур къул алайтла, гиландал 3-4 агъзур къул хүн герек я. Къулар чугувзвайбурук фляеяр, муаллимар, къуллугъчияр, алимар, къелемэгълияр, пенсионерар, жевилар хайитла, хъсан я. Къуй Москвада авай хахайриз винидихъ къалуарий затлар, кратанжах чна виш, халкъдин вири къатары талабзавайди хъсандин акурай".

Гъак хъанай. Чар, пуд вацра гъазурна, арадиз гъанай. Партиядин рефъберрал и чар гъям Дагъустандин къилин почтадай ракъурна агақтарнай, гъамни - Москвадиз фена. Жаваб геч хъайила, мад гъинера месэла къарагъарнай.

Къаарин радиодин редакторвиле къвалахдайла, ада къилин тешкилтдин валик са бязи месэлэлар къарагъарнай. Вини къиле авайбурун тапшуругъудалди инах анжах хабарар гана кланзавай, маса - затлани. Гъа хабарарин цензуурадин гъзвичилик кваз гъазурзавай. Женгидихъ лагъайтла, маса нияйт авай. Ада чкадин радио халкъдин тарих, меденият,

ацукун-къарагъун, музыка таблигъдай, хайи чал хуъз куымек гудай алатдиз элкъуриз кланзавай. Икл, ам очеркрилай гатунна, ахпа зегъмет-чийрикай гъазурнавай передачаяр, ара-ара чи къагъириман-риз ва медениятдиз талкуърнавай очеркар... И карди Яру империядин гъилибарник къалбулух кутуна. Абуруз радиоди халкъдиз вичин тарих, меденият, жуввал чирзавай передачаяр гана кланзавачир. Ядуллагъ муаллимди, гъя са вахтунда халкъарин дуствилий, партиядин къаараррикай, коммунистрикайни очеркар гъазурриз, гъучийрик вилериз ругязавай. Гъакл ятлани, са шумудра редактордиз басрухар ганай, амма кас гафунилай элчичиачир. Адан передачайри райондин умумурдиз цийивал гъизвай, халкъдик рургъ кутазвай. Гъар юкъуз лезги чалалди "рахазва Къаар" гафарихъ, лезги передачайрихъни музыкадихъ яб акалун къаарвияр патал сувар тир. Гъа икл, ада къаарвийриз шадвилер багъышзавай, абурук рургъ кутазвай. Къаарвийрини, чехи гъурумтедивди тъвар къаз, ам халкъдин тарихдиз хажзавай. Ингъ...

### Эхирдай...

Вичин акъул-камалдадини тъакъисагъ зегъметдадли хайи халкъдаль абурук гъизвай къегъал хчин умуръ садлагъана къатл хъана. 1982-ийсан 10-октябрдиз авариядик телелефхъяйла, Я.Шейдаев 53 ийса авай. Ам икъван фад халкъдий вай къакъатдайдахъ садни агъзвавчир. Заз лагъайтла, ам гилани жанлууди хъиз ава. Вучиз лагъайтла, зал адан тъвар гъурумтедивди къазвай инсанар гъалтзава, ам рикл хизвай къелдайбур аквазва.

Ада вичин дульнья дегишарна 10 ийс тамам хъайи юкъуз за Забит муаллимдивай жузунай: "Куб рикл Ядуллагъ муаллим гъикл алама?" Куррелди жаваб ганай шаирд: "Ядуллагъ Шейдаев, къелемэгълии ва женгчи яз, чехи дөрөж авай, умуръда зурба гелтур, халкъдин къайгъуда хъайи акаалттай ватанперес тир". И къетлен къиметдин керчеквал садрани квахъдач...

бинейрихъ, ам къекъвей ягъварихъ галазни танишарна. Анални лап күльгэне тараракай сад аламай, анаг хуъзвай къаравул хъиз. Зи рикл чехи артистдин 70 ийсан юбилейдиз бахш авур шишир хкvezva:

Устадрин устад, арифрин ариф!  
Четин жезва заз авун ви тариф.  
Къиметрин гафар хъайиди хъиз къит,  
Кичезва къль жез ва гъакъин жез шит.

Вуч сүльгуур я ви сивеллай хъурун!  
Тулькуль язни ам жеда хъи ширин!  
Гатун зезъемда ви гаф я серин,  
Хъурутлын гурвада - ялав! Аферин!

Ви судни вав гва, ви дуванни вав -  
"Фундугъбэгэгив" мад ягъиз тадач ав!  
Диганвайди яз хъуда Лезги тав,  
Куъкульда адап ви илгъамдин цав!..

За фикирзава, Даркүшрин къадим мулкарал артистдин рургъ, төбият дира я... Хуър арадал хиз алхънавай рухвайри хуъзвайдин гъя рургъ, гъя илгъам тушни бес! Ам, эбеди къуват яз, несилрив гумукъда!..

Ихътин илгъам даркүшвийриз маса чехи хчини багъышзава - Керим Селимович Керимова. Азас РФ-дин лайхилу архитектор лагъай тъвар гайила, чна ам ик төбикнай:

Мертебайрин сан  
Мад хъурай къакъан!  
Ви гъурумтедарни,  
Эй, азиз инсан!

Ингье "Миресрин йикъа" заз, ххизвай касдиз, гъикъван цийи къуватар ва темаяр багъышнат! Дульняни къанажагълу миресрин къени къулари, крати хуъзвайдал шак алач...

ун, баде математикадин задачаяр гъялдай устлар я машъур я. Амма хуърекарни ада гъакъван устаддиз гъазурда.

Гъафтедин эвэл къилай бадени буба чини несил къаршиламишунин къайгъуда жеда. Гъурии як къачун хтул Микъаддан буржи хъана. Азас и рекий вижевай пешекар лагъайтла, гъалат туш.

Суфра къаҳкъажун, къалар къватл хъувун, абурук чуъхена сириштада хтун жеъиль рушарини сусарин хиве ава. Гъазурнавай хуърекрикай, архух хъана, затл-матл амукуйтла, хъфидайла гъвечи жемият, пакетарни къуна, бадедин патав жеда, гъарда вичиз бегенмиш пай талабда. Гила майдандиз акъатзавай бишлек балади "баде, лавас!" лагъайла, кайванин шадвал цаварив агаъда.

Чехибурун субъеттериз, ххетриз яб гана, руфунни динж хъайлла, гъвечи балаяр къвале хуъз хъжедач. Гъаятдиз экъеца. Ина футбол, къуллер, кат-калдатун худа гъатда. Ихътин къуѓунри аялларилай дархивал ва сугуулвал алудда...

Хизандин югъ абурулдуказ къиле тухунин къетлен лайхилувал мад гъя баде-

Азедин ЭСЕТОВ,  
Дагъустандин халкъдин духтур

...Иминат халадиз вичин гъеччи стха Гъамидан къвализ эвер ганвай. Абурук, хицэв цэлгүзүз, къавумир къвализ лазим тир.

Имината "Чехи стха Гъасанак вил хъунач хъи, ам гъина ава?" лагъана, хабар къуна. "Адахъ галаз чи аяраамайди түш", жаваб гана гъасягъда къвалин иесидин папа.

Иминатан чин атлугъна. "Эвер цэ кван инал Гъамида!" - буригъна ада. Гъасягъда атана акъатна гъеччи стха. "Ви къуллугъда зун гъазур я, вах", лугъуз къанзавай, амма гаф хейлин яшар хъанвай дишегъиди атлана:

- Гъамид, ваз чиз, дульнъяд итимар пара авани, тахъайтла, - папар?

- Папар, - жаваб гана Гъамида.

- Вучиз ятла чидани ваз? Яб це. Папар яз ханвайбүри папар я, чин бар-макрин абурук фитилдий агъзув авуднай итимарни папариз элкъвэзвэйвийяй.

## Ихътин суварар...

*Инсан къетлен затл я, ада, недай суврет хъиз,  
руъгъдин тъямарни ава.*

Зияудин ЭФЕНДИЕВ

Ван хъанани? Стха галачиз мехъерин савда арадал вегъенвай абурух... Ваз гъина акуна, я туш, ван хъана, хайи стхади вичин стха шад ва я пашман мяре-катрикай хуудна?... Исятда фена, вуна-ни ви папа, къве патахъай къуна, Гъасан газ хъведа!..

Къвале садни рахазвачир, виридан лал къенвай. Са арадилай стхаяр санал хтан ахъкъатна. Имината тарабурлувиледи къиль хажна, къватл хъанвай мукувва-къильирин рикл хана: "Күн дагъдани, арандани (абур арандиз күн хъанвай дагъвийяр тир) бармацэн абурук бүбадин веледар я. Инлай къу-лухъ заз күн маса жувре тахкурай!.."

Вич къиле акъвазна, камалду къарни дистрибьютор къавумир къвализ тухвани. Зи фикир я: хизандин мягъкемвал ихътийн къарал жавал гъизва, хъзвана...

...Киши югъ чи хизандин пак югъ хъиз къабулнава. Чехи несилдини, гъвечи буруни. Чи умуръдиз ам саки вич-вичелай, садавани хабар къун тавуна, атана. Гила адакай адет хъанва.

Гъар киш йикъан нянрихъ чи рухвай, рушар, сусар, езнеяр, хтулар, птулар чехи баладини бадедин патав къватл жеда, хизандин шагъдамар дуву-лар тир агъсакълар къиль чулагвада. Адалайни гъеъри, стхаяр, къелитлар, вахар, сусар, гъвечи балаяр чеб-чипизни аквада. Гъвечи жемият патал и югъ халисан суваринди я. Ина абуруз ая - мийир авайди туш, герекни жевчав. Къилинди, абурук чехи несилди истемишиза-вай тербиядин тарсарихъ галаз таниш хъун я.

хъанвай бишлекар галаз атала, бадеди ацукуна абурук табуреткадин къве къильихъ. Сифе михэр ядай саягъ къалурна, ахпа вугана михэрни, кутлайрни. Көз акуна къандай аялрин алахъна! Эхирдай бадеди, ни шумуд мих ва гъиль янаватла тайинарна, гъардас къевзвай къи-метни яна, мектебда хъзы.

И тарсар бада фенач. Гадайрилай къве ийс къван чехи, бадедин пеше - муаллимвал бегенмиш хъанвай хтул рушни авай. Ада къвале тарс тухдай пилпни гъазурна, вичин стхайриз гъисабар, реъ-емар къыдайвал, эхлягъун-хкудун ий-дайвал чирзавай. Тарс къутяяр хъайла, гадайрилай дафтарга яру рангунин ручка-далди къиметарни ядай. "Ученикрай" витлени акудиз тадачир, гъахътийн низам тунвай.

Лал бишлекар бадеди пластилииндий жуъреба-жуъре ниняя расунал, рангунанди шиклар чулагул машъулардай. Парабурун рикл чунынх жедай къуѓунал алай. Садра чехибурун столдихъ галайла, Зураб хтул, бубадин пенжекни шапка алукина, атана абурун арада, гъилни ченедик кутуна, субъеттериз яб гуз ацукуна. Яргъалди ам жагъуриз хъанва. Ахпа жагъун хъувурла, хъанай гъя хъувурла!

Дидейри ва вахари, бадедин гъзвичилик кваз, супра дузышида. Дуль лагъайтла, им вирида рикл алаш гъзветдай ара я. Парабурун вил бадеди чрайдай чар авай лавашрал, гъар жуъредин аффарал, ашарал, грай якъал, салатрал, къавурмишнавай картуфрал, мад маса хуърекрал жеда. Гаф атай чкадал лугъ-

и. Гъар са хизанд, къадарал гъалтайла, гъвечи, амма вичин къанун-къайдай авай "пачагълугъ" тирди рикл арифрин ракъурна виже къведач. Гзаф пуларни къавалер, багъа машинарни къизилар къе-вибур, пака нинбур жевватла. Халисан деблет - им къилел сагъ-саламат диде-буба, патав умудлу мукъва-къилияр, къаны касдин агълкъарлу къуън хъун я... Гъурумтебубур, буюр ахтармиша, белки, күр "емиш" мадни дадлуди жен. Къуй агалкъунар хуърай квехъ.

# Нетижайрикай рахана

Жасмина САИДОВА

Яшайишдин квалер ва абурун патарив гвай чаяр ишлемешавай жуъре, яшайишдин квалерин фондунин инженервилин тадаракар авай гъал ахтармишун, ам хүн ва ремонт авунин квалихар вахтунда тамамарун, яшайишдин квалихарини коммунальный къуллугъар ишлемешунай тайнарана-вай нормативар чипхъ бине авай-бур яни, тушни, гъадал, агъалияр коммунальный къуллугъарлди таъминарунин рекье истемишунар лазим къайдада тамамарзани, авачни, гъадал, гъакни яд ва кудай шейэрнин энергетикадин ресурсар къенятлудаказ ишлемешунал гузычил авун - ибур вири государстводин яшайишдин квалихарин инспекциядин (ГЖИ) хиве авай везифаяр я.

Республикадин ЖКХ-дин хиле къайда хънал гузычилавай и идара, лагъана кланда хъи, агъалияр вичайк гъамиша разивиледи рахазвайбукрай сад я. Гъикл лагъайтла, квалихар яд, экв ва я чимивал авачир, я тахъайтла, гзаф квартирайрикай ибарат квалихар идара ийизвай компанийри фикир тагузвай агъалийрин месэлэяр гъялунин карда эхиримжи куымек ГЖИ-дин патай агъакзана.

И рекье алай йисуз гъихътин квалихар тухванатла, гъадакай Дагъустандин Государстводин яшайишдин квалихарин инспекциядин руководитель Али ЖАБРАИЛОВ республикадин СМИ-рин векилрихъ галаз «Дагъустан» РИА-дин майдандал кыле тухвай пресс-конференциядил рахана.

Алукънавай хъультуун вахтунда республикадин яшайишдин квалихарин фонд гъазур хъунин дөрежадикай рахадайла, А.Жабраилова къейд авурвал, 2018-йисан 24-майдиз Дагъустандин гъукуматди къабулай къаардин бинедаллаз, республикадин ГЖИ-ди и хел 2018-2019-йисарин хъльтуун вахтуниз гъазур хънал гузычил авунихъ галаз алакъалу серен-

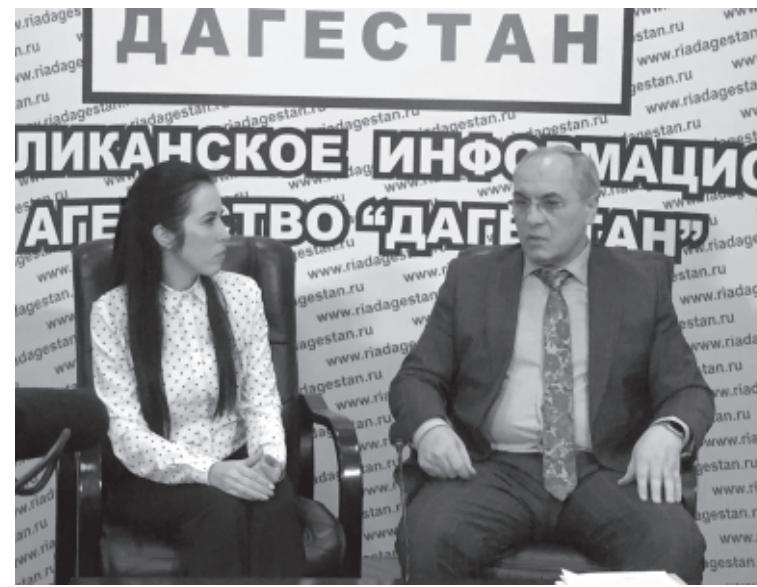
жемрин план тулькурнава ва и квалихар килиз акъудунал датдана гузычилдай оперативный штаб тешкилнава.

«Алай йисан майдилай ноябралди Инспекцияди, чайрал фена, 1107 ахтармишун кылы тухванва, абурун нетижада яшайишдин квалихарин фонд ишлемешунин, коммунальный къуллугъар агъакъарунин ва яшайишдин квалихариз талукъ законодательстводин са жерге къайдаяр чурай 2848 душуш винел акъуднава. Кылы тухвай ахтармишунрин нетижада гъакни административный къайдаяр чурунин жигъетдай 140 дело къарагъарнава, 1 миллионни 99 агъзур манатдин жермеяр илитнава. Гъакни малум хъянтай къайдаяр чурай душушшар арадай акъудун патал 1387 предписание ганва, абуруй 1130, яни 81,5% тамамарнава. Тамамарнуз мажбур тир серенжемар къабул тавуниз талукъ яз 296 протокол тулькурнава, мировой судьяри 2 миллионни 229,4 агъзур манатдин жермеяр илитнава», - хабар гана Государстводин яшайишдин квалихарин кылин инспекторди.

Гъа са вахтунда, адан гафарапди, 15-ноябралди Инспекциядиг хъультуун вахтунда ишлемешин гъазур тирди тестикъарзай 4052 ОМС паспорт агакъарнава. Им гзаф квартирайрикай ибарат квалихарин (МКД) умуми къадардин (4115) 98,4 процент тешкилзай рекъем я.

«Гзаф квартирайрикай ибарат 63 квалихарин паспортар агакъарнава. Абурукай 5 - Дагъустандин Огни шегъерда, 53 - Каспийсқада в 5 квалихарин Махачкала ава», - лагъана ада.

Идалайни гъейри, Али Жабраиловин гафарапди, Инспекцияди яшайишдин квалихар идара ийизвай ва ресурсралди (яд, экв, газ) таъминарзай тешкилатри ЖКХ-дин ГИС-див - Россиядин ЖКХ-дикай тамам делилар авай федеральный информациидин сад тир системадиг лазим тир малуматар агакъарнава. Ик, закондин бинедаллаз, интернетдин и порталда - dom.gosuslugi.ru - гзаф



квартирайрикай ибарат квалихар чимивал гудай вахтуниз гъазур хъянтайди тестикъарзай паспортерни хъун лазим я. Кылы тухвай ахтармишун ачухарайвал, чимивал гунив эгечдайла, муниципальный къуллугъар илтилдиларин администрации ЖКХ-дин ГИС-див 3432 квалихар гъазур хъянтайди тестикъарзай паспорт агакъарнавай. Им гзаф квартирайрикай ибарат квалихарин санлай къаучур къадардин 83 процент тешкилзай делил я.

Тамам тушир къадарда аваз паспортар Махачкала шегъерди (1680 МКД - 99,7%), Дагъустандин Огниди (53 МКД - 91%) агакъарнава. Каспийсқада 416 квалихарин саданни паспорт агакъарнава. Амай шегъерди и квалихарин тааммадказ килиз акъуднава, лагъана А.Жабраилова. «10-ноябралдай Госжилинспекциядиг яшайишдин квалихар чимивал агакъ тавун себеб яз агъалийрилай 120 арза атана. Къейд ийиз кланзава, абуруй тахминан 40 процент арзаяр чимивиледи таъминарунин квалихарин гъунгуна тунихъ галаз алакъалу яз элкъур хъувунва. Госжилинспекцияди муниципальный тешкилатрин ва МКД-яр идара авунин хиле квалихарини квалихарини диспет-

червилин къуллугъар таъминарун чарасуз тирдан тъакъиндай хабар гудай чарар агакъарнава ва ихътиян къуллугъар авачир чайра абурад гъунин кардал гузычилазва», - лагъана ГЖИ-дин регъберди.

Госжилинспектор гзаф квартирайрикай ибарат квалихар идара ийидай тешкилатрин (УО) квалихарин ташкилдикайни рахана. Ик, ада хабар гайивал, яшайишдин квалихариз къуллугъар авунин жигъетдай и ва я маса четин месэла арадал атайла, агъалийри сифтени-сифте УО-диз арза къхена вугана ва и арза идараидин журналда регистрация авунал гузычил авуна кланда. Эгер серенжемар къабул тавартыла, арза муниципалитетдин администрациидиг агакъарнин лазим я. Гъанайни чара тахъайтла - Государстводин яшайишдин квалихарин инспекциядиг. «Эгер идара ийидай тешкилатрин квалихарин ташкилдикайни арзаяр гзаф атыйтла, яни абури чин везифайрикай намуссузвиледи эгечзайвайди тестикъ хъайтла, ихътиян компанияр лицензиядикай магърумда. Идалай къуллугъар авуруй яшайишдин квалихарин хиле мад квалихарин давамариз хъжедач. Ихътиян душушшар тешкилатдин

къаюмвилек квай яшайишдин квалихар чадин администрациидин ва я ЖКХ-дин министерство-дин гузычилек акатда», - гъавурда туна А.Жабраилова.

Ада яшайишдин квалихариз къуллугъар авунин жигъетдай арзаяр гун патал Инспекцияда суткадин килий- килиз квалихарин гузычилек "кузай линия" - 63-09-37 - кардик квайдакайни лагъана. И нумрадиз зенг авуна, агъалийрийвай ЖКХ-дин къуллугъариз талукъ яз арадал атанвай четин месэлайрикай хабар гуз жеда. «Заз къетлендаказ къейд ийиз кланзава хъи, квалихарин вахтундай къерехдай ва суваррин, ял ядай ийкъариз и нумрадик автоответчик кутунваз жезва. Квез и кардикай къурху жемир, четин месэлайдакай сугъбет ая, чна лагъайтла, лентиниз къачунвай и арзадиз талукъ яз квалихарин башламишда», - лагъана инспекторди.

Пресс-конференциядил ГЖИ-дин общественный инспекториз, малуматринни гъавурда твадай "Хатасуз газ" серенжемиз, агъалийрийвай ЖКХ-дай чипхъ бине ава-чи илтилнавай пуларин гъахъ-гъисабар цийи къилелай хъувуниз талукъ месэлэярни къарагъарна. Ик, малум хъайивал, муштерийрал илтилнавай 2 миллионни 281 агъзур манатдин алава-яр государстводин яшайишдин квалихарин инспекцияди мажбурун себеб яз цийи къилелай гъисабар хъувунва.

Мярекатдин нетижайр къадайла, Дагъустандин ГЖИ-дин кили къейд авурвал, санлай къачурла, агъалийрийвай ЖКХ-дин рекъяй ийизвай къуллугъарин ери, алатай ийисарив гекъигайла, хъсан патахъ дегиш хъанва. «Республикадин яшайишдин гзаф квартирайрикай ибарат квалихар идара ийизвай компанияр ва ресурсралди таъминарзай карханаяр чин квалихарин ташкилдикайни эгечзайвайди тегъер дегиш хъанва. Абуруй тавунвай месэлэяр гъеле гзаф аватлани, квалихарин везифаяр жавабдарвиледи тамамарзава», - лагъана ада.

## Экверикай дарвал жедач

Нариман КЪАРИБОВ

Дербент шегъердин электросетар фадлай инихъ авай ва къвенкъечи карханайрикай сад я. Гъамиша хъиз, цини планламишнавай вири квалихар гаттарин ва гатун варцара вахтунда ва хъсан ери аваз тамамарунин нетижада карханадин колектив элекроэнергия ишлемешавай аборентрин вилик узъягъ я - хъультуун шартлара шегъерзгълияр элекроэнергиядин барадай дарвиле гъатдай къурхулувал ва себебар авач.

Мукъвара чахъ галаз хъайи сугъбетда электросетрин кылин инженер ва гъа карханадин ветеран Алик Халидович Агъаханова лагъана:

- Алай вахтунда Дербент шегъерда цайвай тухванай элекролинийрин къадар санлай къачурла саки 370 километрдиз барабар я. 115 трансформаторин тадаракарни фикирда къурла, гъелбетда, чи карханадиз чехи майишат лугъуз жеда. Тъвар къунвай трансформаторин къадардикай 2 Гагаринан ва

Умурдинован куҷайра куѓинебурун чадал ци эхигнавайбур я. И артуханвилни агъалийри ва тешкилатар электроэнергиядади ара датдана ва лазим тир къадарда таъминардай мумкинвал гузва.

Хъультуун вахтунда гъазурвилер акунин план - графикидин бинедаллаз винидихъ къалурнавай вири ЛЭП-ар ахтармишнава, абуруй 17 километрдин мензилдин яргъивал авайбур капитальнидаказ ремонтина. Шегъердин куҷайр, паркар ва къилин майдан ишигълаван авунин квалихарин хейлин хъсанарнава, иллаки къати марфарин вахтунда элекрикин линияр замыкание тахъун патал 10 километрдилай яргы электротрассадин рекье гъалтзавай таарин хилер атланва.

Адат тирвал, электроэнергетикадин карханаяр хъультуун гъазур хъанвай гъал «Дагестанская сетевая компания» АО-дин маҳсус комиссияди чайрал атана ахтармишавайди я. Шад жедай кар ам я хъи, гъамиша хъиз цини Дербент шегъердин электросетрин карханадин колективдин квалихариз

хъсан къимет ганва ва анаг хъультуун таъминардай мумкинвал гузва.

Гзаф миллетрин векилри зегъмет чуғвазвай и кархана тежрибалу пешекарралди машъур я. Электромонтерар тир А.Абдурахманов, Б.Акперов, В.Салманов, А.Исаеван, старший мастер, сад лагъай категориидин инженер Ж.Мирзemetован вакельный линийрин мастер Н.Гъасанов тъварар кылин инженерди иллаки чехи гъурметдалди къуна. Чин дурумлу, зегъметдалди ви мятъкем низамтувиледи абуруй карханадин вири колективдиз чешне къалурзава.

Жузынан квалихарин гузычилавай чадал, алақъадай кујмекни гудай къеъал лезги, карханадин гузыгъув (адаз квалихарин юлдашри гузычилдади гъа ил лугъузва) ерибине Къурагъ районын Бахцугъирин хъуряй тир Жамирзе Мирзemetованай заз са къадар гегъеншдиз лугъуз къалзава. Пешекар инженер-энергетик яз, ада гъар са кас патал чарасуз герекди тир и хиле чешнелудаказ зегъмет чуғваз 30, гъа гысабдай яз Дербент шегъердин

дин электросетра - 18 йисалайни гзаф вахт я.

Медени ва дамах гвачир кас тир аз вичин тариф авун хас туш. Ам гъихътин дөрежадин пешекар ятла къалурун патал къвед-пуд мисал.

Пешедин рекъяй «Дагэнергодин» отличник, Дагъустандин Кыблепатан зонадин акъажунра (энергетикрин арада) сад лагъай чададин саъбиб, Дагэнергодин лап хъсан мастер, Кеферпатан Кавказдин лап хъсан мастер, Вологда шегъерда кылы фейи акъажунра РФ-дин энергетикрин арада тежрибалу пешекар вакиль мад - ибур вири адан агалкъунарун квалихарин ташкилдир я.

Умурда, вичи квалихарин гузычилавай колективдада Жамирзе Мирзemetован активвал квалихарин гузычилавай мад са мисал. Ам «Лезги газетдин» амадаг, вафаул дустни я. Карханада квалихарин гузычилавай лезгийриз газет къын меслят къалурун, абуруй рикъел вахтунда хъун ада вичин намусдин кар яз гысабзава. Адахъ галас санал и квалихарин гузычилавай колективдада чехи гъисабдай яз Дербент шегъердин

Саъбрай чеб!

# Кіевелай тагъкимарна

ЧИ МУХБИР

Дагъустандын здравоохраненидин ми-нистерстводин сайтда хабар ганвай-вал, алтатай гъафтеда РД-дин Кыил Владимири Васильеван рөгъбервилик кваз, РД-дин Халкъдин Собранидин Предсе-датель Хизри Шихсаидован ва адан за-местителрин, РД-дин Кыилин ва Гъу-матдин Администрациядин Руководи-тель Владимир Иванован, гъакъ жаваб-дар маса къуллугърал алай ксарин ишитираквални аваз, къиле фейи сове-щанидал Республикада медицинадин тади күмекдин къуллугъдин къалах веревирдна...

И месэладай Республикадин здра-воохраненидин министр Жамалудин Гъажибрагъимова кыилин доклад авуна. Адан гафаралди, 3 миллиондай артух агъалияр яшамиш жезвай ре-гионда алай аямдин ва ерилудаказ ме-дицинадин күмекар агакъарун патал Къизлярда, Къизилортда, Хасавуртда, Махачъалада, Буйнакскда, Дербентда, Каспийскда ва Избербашда (больницай-ра) тади күмекдин 8 станция ва 42 от-деление кардик ква. Республикада тади күмекдин 185 бригадади къалахзава, ида лазим къадардин 66,5% тешкилза-ва. Рекъемри къалурзавайвал, 121 бри-года бес жезвач.

Докладдай мадни малум хъайвал, миллион агъалияр яшамиш жезвай Махач-къалада тади күмекдин 43 бригадади къалахзава. Абурун къадар лагъайтла, 72 хун лазим я. Регионда вири санлай санитарный 537 машин ава. Абурукай 359 - вадалай, 170 цүдадай виниз ии-сара ишлемишнавайбур я. Алай вахтунда Республикадин тади күмекдин (В классдин) 10 машин ханва, иисан эхир-далди мад 14 кун гъузлемишзава. Ида-лайни гъейри, 2019-йисуз тади күмек-дин 70 машин маса къачун патал Республикадин бюджетдай 258 миллио-манат пул чара авун пландик кутунва. Министри къедай иисуз тади күмек-дин станция шеъердин къерехдай цен-трайд хун планламишнавайдакайни хабар гана. И карди, ада гысабазавай-вал, медицинадин күмек фад агакъар-дай мумкинвал гуда.

Совещанидал алай вахтунда тади күмек азарлуйин патал юкъван гысаб-далди 20 декъиъяди агакъзвайдакай-лаяна. Кыилин диспетчервилин къул-

»... Республикада тади күмекдин 185 бригадади къалахзава, ида лазим къадардин 66,5% тешкилзава. Рекъемри къалурзавайвал, 121 бригода бес жезвач.

лугъ шеърэгълийриз мукъва хууни кълахни къезиларда, вахти тимиларда.

Владимир Васильева арадал атан-вай гъалар критика авуна, "Тади күмек" 20 декъиъяди агакъзвава... Меркез-да... Квез и кар гъикл аквазва? Гъалар ихтигин муракабур хуний жавабдарвал ина кватл хъанвай гъар садан хиве ава. И гъалар дегиши тахъайтла, маса серен-жемар къабулда. Заз и кардин гъавур-да вири акунайтла, къланзавай, мажбур тавуна", - кіевелай тагъкимарна ада.

Республикадин Кыили веревирдзая месэлэяр кватл хъанвайбуру зөгъ-мет чүгвавай министройрэни талу-куль тирдал фикир желбна. "Күнне къалахзавай министройрани гъа и жуурдин месэлэяр ава. Чехи лай вах-тара четин месэлэяр авай ресурсар-дараматар, тадаракар, къалах эзигна-вай къайда менфятлудаказ ишлемиш-наз талукубур я. Күт къалах веревирд ая, гъикл хыи, пака инал күнне нетижай-рий докладар ийда", - алата хъуву-на В. Васильева.

Региондин Кыили, здравоохранени-дин министрдин докладдиз баянан гу-налди, къейдна: "Духтурин ва тади куль-мекдин штат тимил я луѓузыза, абурун къадар артухаруникай ихтилат физва. Юлдашар, и ихтилатар риклелай алуд! Алай тақъатрикай менфят къачуз чира. Къалах тийизвайбурун къадар вучиз ар-тухарзавайди я? Къадар артух хун квездерек ава? Заз герек туш. Инанмиш я, гъакъ - халкъдизни. Чаз 20 декъиъяди къведай духтур - въз, азарлудан патав жезмай къван фад агакъдай духтур ге-рек я. Авачирдакай рахамир, авай мум-кинвилер менфятлудаказ ишлемиша".

Медицинадин тади кульмекдин къалах хъсанаруниз талукуль планрикай РД-дин информатизациядин, алакъадин ва массовый коммуникацийин министр Сергей Снегирёвны ражана. Ада къейд авурвал, министрстводи региондин ин-формациядин къурулуш кардик кутунин къалах акъалтларзава. Эгер алай иисан августдин ваца, къалах гъиле къур вах-тунда, и къайда медицинадин са идара-да ишлемишавайтла, къенин юкъуз авай вири 131-дакай 86 идара и къалах туху-нив эгечинава. "Сад лагъайди, и къайда-ди интернетдай, учирар авачиз, духтур-дин къилин фин патал къида мумкин-вал гана. Къедай лагъайди, тади куль-мекдин машиндай азарлудан карточка, куль-мек герекзайвай кас ана къабулун патал гъазурвал аквадайвал, гъасята больни-цадиз агакъарзава", - гъавурда тұна ми-нистриди. Алай вахтунда, са жерге мини-стерстворихыни ведомствоирихъ галаз сих алакъаяр хуналди, и хиле къалах давамарзавайдини алата хъувуна.

Сергей Снегирёвна кватл хъанвайбу-рун фикир желб авур маса месэла реги-ондин ГЛОНАСС сеть вилик тухуниз та-лукъди тир. Адан гафаралди, алай вах-тунда Дагъустандын здравоохраненидин министрстводин къуллугъдин рекъяя вири машинар маршрут чирзавай аппа-ратралди таъмин я. И карди тади куль-мекдин машинирин къалахдал гъузчи-валдай мумкинвал гузва.

И месэладай РД-дин гражданвилин оборонадин, къетен гъаларин рекъяя министр Нариман Къизимегъамедовни ражана.

Баянан гудайла, Владимир Василь-ева къейдна: "Чна къиле тухузтай сове-щанийин макъсад күнне гъар сада ве-ревирд авун лазим я. Килиг, юлдашар, күнне алай иисуз вуч авунватла. Къул-лугърал тайнарнавайбур къедай иисан

9 вацрал къедалди къалахрал аламукъ-да лагъай чал туш. И кар къалахдин не-тижайрилай аспу жеда. Имзи принцип я. Эгер авай месэляяр гъакъ гысабунал акъвазайтла, чун яргъаз фидач. Чун ви-лиди фин лазим я. И къалах эгер күнне тавартла, масабуру ийда".

Дагъустандын Кыили мадни алата хъувуна: "Чна чуынъых-тарашзавайбур къевидаказ жазаламишда! Иллаки - здра-воохраненида".

Владимир Васильеван гафаралди, алай вахтунда Республика ахтын гъал-да ава хыи, эгер къалахар ийгиндаказ къилиз акъуд тавартла, затыни арадал къеда.

"Чна система вич дегишарна къланда.

Вири анжак пулунади къилиз акъудиз-ваъ. Къалахар ийгинвал кутун герек я.

Алав мумкинвилер менфятлудаказ иш-лемишуни хъсан нетижайр гуда", - инан-мишарна региондин къили.

Совещанидал Республикадин обра-зованидиз талукуль ва са жерге маса месэлэярни веревирдна.

## Сагъламвал

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

И икъара Махачъалада, Ирчи Казакан күчеда авай "Дагэлектромаш" базардин администрациядин дараматда, "Сагълам-валин йикъяр" лишандик кваз азаррин ви-ли пад къунин Виридуңыздын йикъари-затлукъарнавай серенжем къиле фена. Пуд юкъуз "сагъламвалин майдандал" 300-да-лай виниз агъалийри-меркезийри ва муль-манри-чини сагъламвалин гъал (ЭКГ авуна, дамарра ивидин гъерекат, холестериндин ва

- Ихтигин мярекатар тешкилун сагълам-вал ахтармишнал, азаррин вилик пад къун-нал гъалтала, гаф хъсан я, - къейдзана пешекарди. - Гыкъ хыи, гаф инсанри и ви-шикари. Мисал яз, дамарра ивидин гъерекат йигин хъун инсанри кваз къазвач. Ам алцумзавач, лазим серенжемар квабулзавач. Им лагъай-тила, инсульт ва инфаркт хътиң залан азарар арадал гъизвай къилин себебрикай сад я. "Сагъламвалин майдандал" къенин юкъуз ах-тармишай 69 касдин (60 %) дамарра ивидин гъерекат - винизди, 25-дан агъуди тир. Абу-руз чипз и гъалдай хабар авачир. Анжак яшар 60-дав агакъзавай са итимиidi вичиз дамарра ивидин гъерекат йигинди тирдакай фадлай малум тирди, лазим дарманар хъваз-вайди лагъана.

Духтурди ахтармишай ви-рибуруз лазим меслятар къал-турна, сагълам умумър къиле тухуниз эвер гана.

Алимурадова Альбина "сагъламвалин майдандал" душушшадай акъятнавай. Ада фадлай вичин риклик квай къалах - вил ахтармишун къетнавай. Альбинади мер-кездин 42-нумрадин юкъван школада 8-класда келзава. Рушан гафа-ралди, са къадар вахт инлай вилик адан ви-лихъ тарцин хел галуқына. Больницац физ алакъынч. "Сагъламвалин майдандай" менфят къауда мумкинвал хъунал ада разивалзавай. Гена духтурди рушан вилер сагъзава лагъана.

За духтур-эндохринолог Зарема Абдул-гъаниевна Мегъамедовадиҳъ галазни съль-бетна.

- Дагъустан йоддалди къит регионрик акатзавайди фадлай малум я. Гайиф хыи, месэла къвердавай мадни хци жезва, - съль-бетава пешекарди. - Гзафбуру беденда йод

шекердин къадар, вилерин ишигъ ва икъ мад) ахтармишна. Республикадин медицинадин идайрин пешекарри, къилди къаучуртла, кардиологиядин, эндокринологиядин, отори-ноларингологиядин, офтальмологиядин хи-лерай, гигиенадин тербиядин рекъяя пешекарри лазим меслятар къалтурна.

Важибу мярекатдин тешкилатчияр РД-

дин здравоохраненидин министерство,

къилди къаучуртла, Республикадин азаррин

вилик пад къадай медицинадин (РЦМП),

сагъламвалин (РЦЗ), Республикадин эндок-р

ринологиядин центраряр ва кардиологиядин

диспансер тир.

## ...Вилик пад къун рекъят я

Къейд авун лазим я хыи, Дагъларин улкведен меркез-да агъалийрин сагъламвал ах-тармишуниз талукуль серенжем къиле тухун хъсан адеть-диз элкъиенва. Азар сагъар-далди адан вилик пад къун рекъяя тирдал духтурри датланда фикир желбазава. И журедин серенжемар тешкилунин макъсадни азаррин вилик пад вах-тунда къуникай, гъар са кас жуван сагъламвалин жаваб-дарвилди эгечүнайкай, агъ-алийриз сагълам умумър къиле тухуниз эвер туникай иба-рат я.

"Сагъламвалин майдан" серенжем къиле физвай тухунда чна духтур-кардиолог Рукижат МАГЪАДОВАДИҲъ галазни съльбетна.



къит хъуни сагъламвализ гъикъван зарар гузватла аннамишавач. И къитвал себеб яз арадал атун мумкин тир азаррикай фикирза-вач. Гъанис килигна къенин се-ренжемдин макъсад щитовид-кадин (щитовидный железа) азаррал фикир желб авунайкай, абурун вилик пад къуникайни ибарат я.

Лагъана къланда хыи, серен-жем вичин макъсаддив агакъ-на, и кардикай чини сагълам-вал ахтармишай агъалийрин разивилин келимайри шағыд-валзавай.

Серенжем къиле тухвай пуд юкъузни адан тешкилат-чияри кватл хъанвайбуруз хий-ирилу меслятар къхъенвай чарар пайна.

Къуй чи агъалияр сагълам ва къланда хурай!



Чи гүзел Самур вацун сирлу дереди зун гъам зеъем чавуз, гъам марф къвадайла, гъам дагъларин тик гульнейрик живеди, ракъинин ну-пар галукъайла, багъа къашари хъиз, рапрап дагъайла, вичел чулагъазва, ялзана. Такабурлу дагълариз мугъман хъай гъар сеферда, зигъиссериз, гъгульприз еке сувар я. Дагъларин хъурер вуч я бес! Къадим тарих, берекат авай анра инсанар чипиз хас тир къетен къанунралди, мергъяматлувилин, инсанвилин адтэрлди яшамиш жезва.

Абурукай сад тир Ахцегъ райондин Хинерин хъур заз дагъдин этегдик къланвай, датана Самурдин авазрин лай-лайрик квай къушарин муг хъиз жеда. Ана агъбалийрин умуръ тбебиатдин къужахда кылы физва. И хуърят зурба, машгъур ксар гзаф акъатнава: игитар, алимар, шаирар, педагогар, духтураг, эзигунардайбур ва икмадни. Амма къенин зи субъгъет адтедин са инсандикай, чубандикай я - Агъбалаев Агъбала Агъбалаевичакай.

Агъбала эсил-несилни хипехъ-анар тир чубандин хизанды дидедиз хъана. Дагъларин мишекъят, атгъай тбебиатди гададин къисметдиз гъам-хажалат гъана - буба дагълара телеф хъана. Ам къейи пуд вацралай дуль-нядал атай хщел гъа бубадин тъвар эхцигнай - Агъбала. Им 1911-йис тир. Жегылзамаз хендеда хъчай диде Беневша вичиз авани-авачир са хва къутармишн, хъун патал къуд веледдин текдиз амай бубадиз гъульбуз хъфиниз мажбур хънанай.

## Дагъларин хва

Дагъларин къанунралди, яшар пуд ийсалай алатнин, - гада аялтуш, ам чубан я. Икм, Агъбалаадинин вичин бубадин четин пеше давамарзана: субър чуылдиз - чуруз гъализ, лапагар вагъширикай хъуз (ва икмад) чирзана. Сифтедай адап къве гъерни са дана ихтибарзана. Гъвечи чубанди йикъалай-къуз вичин кар чирзана, терекмавилин сирерай кыл акъудзана. Гатуз ам гурлу Самурдин къайи цера эхъвезза, беден лигимарзана. Хъуытъуз лагъайтла, мукъаят я - субър жанавуррикай хъузана. Икм, Агъбалаадин аял вахтар дагъларин такабурлу кукъушрихъ, кавалар галчукнавай гъа кукъушриз ухшар чубандрихъ галаз дуствиле акъатзана. Атгъай тбебиатдин шартла, зегъметда чехи жезвай гададик неинки виклергъвал, зирингъвал, жуэртлувал, къуват акатзана, ада гъакъини дагъвийриз хас тир акъул-камал, гележек аквадай хътин фагъумлувал, къатлунун, зигъин вичик кукумзазай, яни адак халис итимвилин ерияр акатзана.

Гзаф аялар авай цийи хизандин къиливай Агъбалаадиз, ам, яшариз килигайла, фагъум, къатлунар авай гада яз чехи жезвайтлани, образование къачунин карда къумекиз хъаначир. Девирни атгъайди, каш-мекъ, зиллет авайди, регъимсузди, инкъилабдин дегишвилинеринди тир. Жаванди вири манийвилер, четинвилер текдиз вичи, ажлак тахъана, уткъемдака алуздана.

Адан умурдин маякар анжак къакъан дагълар тир - вири крара гъабур ада зеънне яз аквазай. Гъик хъи, михъивил, такабурлувилен гъалтайла, абурув къведайди авач, къакъанвили гъейранарзана, чипхъди ялзана. Дурумлу чалишишишилини, тайин мурадрихъ элкъурунавай гъар йикъян зегъметди Агъбалаадиз аялвияй экъечдай, жаванвилин йисар къулухъ тун, гъасята жегылвилиз тъхъдай мумкинвал гана. Икм, са къу-

ръв вахтунда ам хуъре вирида гъур-метзавай машгъур, виклер чубандиз элкъвена. Колхозда чубанрин бригададани адал лап жавабдар тапшурутгъар ихтибарзавай.

Хинерин хуъре 300 къвал (майиш) авай. Ина Агъбала гъвечи-чехи вирида лап хъсандиз чидай. Намуслу зеъметкешдиз райондин къиле авайбуруни виниз тир къимет гузвой. Абуруз адан регъбердиз хас тир тешкилатчилини алакъунар, ерияр такуна амукъзавачир. Икм, къвенкъевичи жегъил чубандиз партиядин жергейриз гъахъун теклифзава. Амма, ада вичи жаваб гайивал, Агъбалаадин партияни, идеологияни хай дагълар яз амукъзава. Партиядиз сифте къил ва эхирни ава, амма дагълар эбэди, мидайм я. Икм лагъана, дагъларин хва кабинетдай экъечнай. Гъакъван ам аяндар тир, на лугъуди, касдиз гъеле гъа чавуз гележек гъузгъудай хъиз аквазвай...

Свас гъидай вахт хънанвай, вичел темягъ фидай хътич чам хуъре виридан вилик квай:



### Бикеханум АЛИБЕГОВА

мярекат тешкиладини Агъбала Агъбалаевич тир.

Адан мергъяматлувилин крарикай партиядин ЦК-диз кхъей, чадин прокурорвилин органри, ахътин харжияр гъинин къvezvaidi ятла лугъуз, ахтармишунар авур душушшарни хъайди я. Агъбалаади неинки колхоздин субър хуъзвай, газетра кхъиз

хъайивал, ада хъчай лапагарни авай. Жуъреба-жуъре рекъерьиз харжияр вичин хусси тақватрикай серфзавай. Юкъуз-ийфиз алахъзавай, зеъмет чулагъуван касди.

Зун Агъбала халудихъ галаз Шекида адан къвалени гурушиши хъана. Къе хъиз риклер алама, чна, самовардай чай хъваз-хъваз, яргъалди субъетарнай. Фагъумлу вилери тестикъарзай хъи, буба фад рагъметдиз фена, ам етим хъана. Амма къе чехи хизандин къил я. Вичин веледриз акъул, тербия гузва, абуз зеъметдай рикм алаз, чехи-гъвечицада гъурумтэй ийиз, игтияж авай касдиз къумекдин гъил яргъи ийиз вердишарзана. Чун адан хутларин меҳъеррик, тъакъни ам Дербентдин больницида авайлани, гурушиши хънанай. Гъар гъи чавуз, хъайитлани, ам вири инсанрир гъурумтэй авуналди эгечдай, абурун фикриар вилерайни, яргъайн къелдай.

Инсандин яшар - Худадилай, адан тъварцин яшар, машгъурвал лагъайтла, инсандилай вичелай аслу я. Тъвар эбеди тир камаллу дагъви Агъбала халуди вичин умуръда гзаф крар, хъсанвилен авуна.

Агъбала Агъбалаев и дульяда лайхълудаказ яшамиш хъана. Ам халис дагъви, чина нур-берекат авай халис инсан, адетдин чубан итим тир. Ам регъимлувилин, мергъяматлувилин, гъузелвилин, инсанвилин къанунралди яшамиш хъана. Несилрэй баркаллу тъвар тун. Эхъ, амукъзайвади хъсан крарни тъвар я. Чехи дагъви Самурдин дере, такабурлу дагълар тунна фена. Ам къеъвай рекъерь, жигъирап, адан шаламар хълур шимедин къласар къе гзафбуруз багъя я. Инсанрин риклер адан крар, хуш, милли хъвер, ачук чин, вили цав хътин вили вилер алама.

Агъбала Агъбалаеваз за жуван поэма бахшнава.

### Муаллимиз къумек яз

(Эвэл - 16-нумрада)

Ихътин рубрикадик кваз, алай йисан 19-апрелдиз ахътат "Лезги газетдин" 16 - нумрада (6-чин) гъурметлу Ишреф муаллимдин мягъем ибараиркай кхъенва. Ана бязи гъалатриз рехъ ганва, гъавиляй а царап икм къелна кланда:

Азабри кузва - мучают угрызения совести.  
Бармаца гар авайди - ветреная голова.  
Баят рикм - черствое сердце.  
Вичи-вичиз къаст авун - наложить на себя руку.

Мягъем ибараир чал девлетлу ийизвайди фикирда къуна, абурукай куреди гун давамарзана.

## Лезги-урус чаларин мягъем ибараир

### Ишреф ЖАВАТОВ

#### Гъ

Гъавурдик квайди - стреляный воробей.

Гъаргъардал ала - висит на волоске.

Гъил риклер эцигна - положа руку на сердце.

Гъилер ивидай хъанва - руки обагрены кровью.

Гъилер къаццурун - марать руки.

Гъилерик квад ква - руки чешутся.

#### Гъ

Гъавайда вил алаа акъвазун - ждать у моря погоды.

Гъаваян шадвал - телячий восторг.

Гъамиша тахсирлуди - козел отпущения.

Гъарай-вургъай акъудун - быть в набат.

Гъач-вач хъун - быть на посылках.

Гъевеслу хъун - быть в угле.

Гъукум гъиле авайбур - власть предержащие.

Гъуль метъя я - море по колено.

#### Д

Дабан эгъульун - вредить исподтишка.

Дабандиз таъг гун - обвести вокруг пальца.

Дабандик кутун - держать под каблуком.

Давла ягъун - поживиться чужим добром.

Деведин япавай хъиз - как в роге изобилия.

Дегъзаманайрилай - истокон веков.

Думъ-думъ - тютелька в тютельку.

Дүнъядин тъям - соль земли.

Дяведик цай кутазвайбур - поджигатели войны.

#### Ж

Жаза гун - задать жару.

Жан дафтар - записная книжка.

Жегъеннемдин азабар - адские мучения.

Жибинда гар къекъевза - в кармане ветер гуляет.

Жинжи бармак - шапка - невидимка.

Жуван лувак кутун - брать под свое крыльышко.

#### З

Завалди яна - погубила напасть.

Заз хабар авачиз, зун эвленимишна - без меня меня женили.

Залан кардик къил кутун - тянуть лямку.

Заминда къачун - брать на поруки.

Зарпанд къилелай алатнава - не повинуется, свое-вольничает.

Зегъерлу мез - язвительный язык.

Зегъле ракъурун - выводить из терпения.

Зили хъиз, алкъанва - пристал как банный лист.

Зунжурдай акъатай хъиз - будто с цепи сорвался.

Зун яб атланвайди туш - я не клейменный.

#### И Й

Иви тимил хъун - бледная немочь.

Иви хъун - тянуть жилы.

Ивидал звал ала - кровь кипит.

Ильтияту хъун - держать ухо востро.

Идара авун - держать бразды правления.

Ирид гъекъер авахъун - работать до седьмого пота.

Ирид цаварик хълун - вознесся до седьмых небес.

Ихтибарда гъахъун - втереться в доверие.

Ичи - пичи келле - садовая голова.

Ичидай пичидаз цун - лить из пустого в порожнее.

Ийкъар мукъвал хъанва - дни сочтены.

Ийф чичи авун - коротать ночь.

Иихила - будала - кое-как сводя концы с концами.

(Къам/ ама).

## Халкъдин дипломатия — кардик

# Дуствилиин, хванахвавилиин мульвер

Нариман ИБРАГИМОВ

Сифте нубатда рикел хизи кланзава, алай йисуз чна газетда, Сулейман-Стальский райондин Цийи Макъарин хуярый тир отставкада авай МВД-дин полковник Магъсуб Магъмудован ва Ботлих хуярый тир отставкада авай МВД-дин полковник Камил Мегъамедован дуствал себебяз, къве хурубын жемятрин арада тайин жезвай хванахвавилиин дуствилиин алакъайрикай кхъенай. Гила, чав хабар агақъайвал, Цийи Макъарин ва Ботлихдин школьникрини сад-садаз мукъва хуунин, дуствал тайинарунин жигъетдай камар къачзува. И гъерекатдин кылени къени, хъсан кралик кылы кутазвай общественник, Дагъустандин халкъарин арада дуствилиин, стхавилин, сада-садаз күмек гүнин алакъаяр хуана кланзавай Магъсуб Мавлудинович акъвазнава.



Дуствилиин мулькуун диг гъик кутурди я лагъана жуурла, М. Магъмудова рикел хана:

- 2000-йисуз, Сочида «Салют» санаторийда ял ядайлар, зун аварви, а вахтунда МВД-дин участковый ин управленидин начальницин заместитель, полковник Камил Мегъамедоваш галаз таниш ханай. Анлай инихъ ингье 18 йис алатзана, чи танишивелай гатлунай дуствал мадни мягъкем жезва. Ара-ара зи хизан адахъ илифзава, адан багърияр за къабулазва. Гъар сефердани за дустунин хизан чи ерийрин гүзел чайкириз, хувериз тухвана. Хушвилелди лугъун, абур, чи дагъларин, аранрин гүзел тъбиат, хуверер акурла, гъейран жедай. «Күй чилер, чайкар пара хъсанбур, гүрчегбур, мад сеферда хъксев клан жедайбур, инсанарин пара къенибур, мугъманрал рикл алайбур» лугъудай абур.

Эхиримжи сеферда Камил чахъ илифайла, чи арада халкъарин дуствилий, ният чуру бязи чиновникин чеб тухувай ахлакъсуз тегъердий ихтилатар хана. За ада лагъанай:

- Дуст Камил, чи халкъарин арада виш-агъзур йисарин дуствал ава. Гъавилляй чаз, чиновникин чеб тухувай ахлакъсуз тегъердий ихтилатар хана. За ада лагъанай:

- Вун гъахъ я, дуст,- разивал къалтурнай Камила.-Чахъ дуствилиин еке чешнеяр, мисалар ава. Заз лап хъсандиз чида, чи МВД-дин органда дустар тир аварвияни лезгияр газаф я. Күй гадаяр ихтибар ийиз жедай, виклер, итимвилин гаф гвайбур я. Чахъ тақланвалдай, сада-садаз пис-

валдай са себебни авач. Ша чна сифте чи районрин арада дуствилиин алакъаяр арадал гын.

И фикир зазни хуш хъана ва чна месэла яргъал вегъенач. Гъа икл, алай йисан 14-августиди Сулейман-Стальский райондай полковник Магъсуб Магъмудов кылы аваз са десте Ботлих райондиз рекье гъатна. Ана Республикадин фольклордин «Андивийрин япунжы» төв алас сад лагъай фестивалин кылы тухувай. Лезги халкъдин векилар райондин чехибурува агъалийри пары хушдиз къабулна, абуруз вил ацуқдай чаяр къалтурна, фестивалин иштиракчирик вилик дуствилий рахадай мумкинвал гана. Фестивалдай гүгъуниз мугъманар андивийрин хейлин къаллериз фена. Виринра шаддиз, риклын, гъилин ачувиленди къаршиламишна.

21-23-сентябрдиз Ботлих райондин векилар, кылы Камил Мегъамедов аваз, Цийи Макъаз атана. Хван-

лихвири чун къаршиламишай тегъер акурул гълабаярни квахъна.

- Ботлихдин агъалийри гъа чун хычин ачух, мугъманрал рикл алай, Аллагъа рикел алай инсанар я, - лугъузва М. Рагъимовади. - Гъа сифте декъиквадилай абуру чав жуванбурув хъиз эгечна. Культурадин дворецда Ботлихдин 1-нумрадин юкъван школадин колективдини чи гурууш кылы фена. Чи аялприни абуру маңирын лугъунай, къульдер авунай чин алакъунар къалтурна. Аялар кылдиккылдини гуруушмий хъана, садасадав телефонрин нумраяр тұна, дуствилиин алакъаяр давамардайды хиве куна.

- Арандай фенвай чи аялриз къакъан дагълар, Авар, Анди Къойсу вацар, тик ягъвар ва тъбиатдин гъейранвалдай маса чекяри акуна,- сұғыбетзева Л. Тагыбергова. - Абуру аварвияр яшамиш жезвай шартарих галаз таниш хъана. Зегъметкеш инсанар я. Ишлемишиз жедай чилин гъар са күсунай

Шалбуз дагъдин ценерикай хкатавай къайи булахрин яд хъвазвай Сулейман-Стальский райондин чехи хуярерикай сад тир Уллу Гъетягъар композиторралди, шайрралди, вини дережадин къуллугъчиралди, дұхтурралди тафавату я. Абурун мешребу карилял алай вахтунда жегъипри чешне къачзува.

Уллу Гъетягъарин хуяре яшамиш жезвай Ватандин Чехи дядедин иштиракчи Агъабалаев Алимерданан хизандикай тир, алай вахтунда Герейханован хурун 1-мектебда физкультурадин муаллим яз къалахзавай Агъабалаев Ханбаладикай ихтилат ийиз кланзава.



Ватандин Чехи дяде башламиш хайила, Агъабалаев Алимердан сифтебурун жергеда аваз гүгъульдуқас фронтдин фенай. Дядединай гүгъуниз инвалид яз хтай ада хуяре налогар ківатыз ва колхозданы къалахзава. Чехи хизанди арадал гъана.

## Пешедал дамахзава

Гъетягъ ВАДИМ

Умъурдин юлдаш Хадужата Алимерданаз 5 хвани 1 руш багъишина. Чехи хва Зияудин, военный яз, пенсиядиз фенва. Агъабала, кылин чирвилер къачуна, са шумуд йисуз хурун «Айдинбековский» со-входзин директор, алай вахтунда хурун школада муаллим, Ханбала Герейханован 1 – хурун школада муаллим, Алибалини, Фикрет юкъван технический образование авай пешекарар я. Вах Жавғанатани вичин пешедай къалахзава.

Вири веледар эвленимишна, чинин пешейрай къалахзава. Са шумуд хтулди, птулди бубади къалтуралай камаллу рехъ давамарзава. Агъабалаев Ханбала 1947-йисан 9-сентябрдиз Уллу Гъетягъарин хуяре дидедиз хана. 1964-йисуз 8-класс күтаянғана, ам Оғни шегъердин ПТУ-диз көлиз фена. 1966-йисуз ам Советтин Армиядин жергейриз фена. Са йисалай частунин командирдилай диде-бубадин тұварщылар күнде къалахзава.

1969-йисуз, Армиядай хтайла, ам Буйнакский педагогилин училищедик эгечна. Анах хъсан кыметар аваз акъалтарай жегылдикай Цийи хурун школада муаллим хана. Ина ада 1988-йисалди къалахзава. 1986-йисуз заочнодаказ Дагъустандин государствин педагогилин институтдин математикадин факультетдик эгечна. 1988-йисуз Ханбала Агъабалаев Герейханован 1-школадиз физкультурадин муаллим яз хтана, гъа са вахтунда районода физкультурадин рекъяр методистни хана.

1988-2016-йисасынан шынын школадин заведующий яз къалахзава. Цийи хурун ва Герейханован школайра физкультурадин муаллим тир йисара райондин школайра арада кылы фейи акъажунра ада тербия, чирвилер гайи Цурдради аялри виниз тир чакар къуна. Икл, 2013-йисуз райондин школайра арада кылы фейи Олимпиадада приздин чакар къуралы аялри виниз тир чакар къуна. 2014-йисуз райондин школайра арада кылы фейи олимпиадада гъаливал къачунай (II класс) РУО-дин начальник Д. Асланована къул алас грамота гана. Райондин 59-спартакиадада физкультурадай кылы фейи олимпиадада гъаливал къачунай (II класс) РУО-дин начальник Д. Асланована къул алас грамота гана. Райондин 59-спартакиадада физкультурадин рекъяр аялар хъсандиз гъазурунайни ам грамотадиз лайиху хана.

Х.Агъабалаева школада физкультурадин тарс гайи Цурдради аялри спортшколадан аквадай хтин чакар къазва.

Вич кылин чирвилер авай математик-программист яз, адан рикл физкультурадал газаф ала. Ханбала Алимердановиан хизанды 2 хвани 2 руш ава. Къалахзава Герейханован школада ийизватаны, ам Къасумхуярел яшамиш жезва. Ада хайи Гъетягъа, Къасумхуярел, Герейханован хурунин, школаданы еке гүйрет ава. Педагогикадин рекъяр 47 йисуз зегъмет чугузвай адахъ къуй чандин сағывал хурай.

нахвавилиин алакъаяр геъеншарун, абуру районрин дережадиз хажкун патал зегъмет чугузвай М. Магъмудова ва Цийи Макъарин хурун школадин кылы авайбуру багъа мугъманрик галаз мукъувай таниш хуунин гурууш тешкилна. Шад мярекатда школадин директор Ж.Абасовади, шаир, журналист Ш.Шабатова, райондин ТВ-дин къуллугъчир, муаллими, школадин 11-классын аяпры иштиракна. Инал къве патан векилрини чи халкъарин арада авай дуствилий, ам мадни мягъкемаруникай лаъбана.

Гүрьушдин эхирдай аварвийрин векил Мегъамедрасул Османова чеб Цийи Макъарин муаллимин ва школьникрин десте къабуллиз гъазур тирдакай ва и кар патал вири шартар авайдакай малумарна. Гүрьушынлай мугъманриз лезги чилин, Сулейман-Стальский ва Хив районрин тъбиатдин гүрьуч пилер къалтурна. Ахпа аварви дустар лезги са шумуд хизанды хана, чи адетрихъ, къилихърихъ ва түнрихъ галаз мукъувай таниш хана.

И мукъвара Цийи Макъарин хуярый Ботлихдин са десте мугъмандин фена. Адак Магъсуб Магъмудов, школадин директор Жамиля Абасова, муаллимар Лямет Тагыбергов, Майсат Рагъимова ва күльд ученикни квай.

- Лугъун лазим я,- ихтилатзана Ж. Абасовади,- чиниз атай ботлихвийри чиз мугъман хуунин теклиф чна къабулнайтын, рикл шаклувилер гъатзавай. Дагълар, и чавалди садарин тифей чаяр, яргъал рекъер, аяларни галаз фин... Суалар мадни авай. Ятланы Магъсуб стхадин инанышвили чун къачинарна. Бот-

менфят къачзува. Аялрилай гъейри, чи патав хейлин чехибуруни атана, чиз лезги хуярер, инсанар акваз, хванахвавилиин алакъаяр кутас къалахзадакай лагъана. Гъелбетда, чинни разивал къалтурна. Меслят хванайвал, Ботлихдин къведай йисан апреддин вацра чехи десте Цийи Макъаз мугъман жеда.

Магъсуб Мавлудинович къейд авурвал, ихтиян гүрьушрихъ, мугъманвилерихъ еке метлеб ава. Чехи трибуналархай дуствилий рахунар ийидалди, Дагъларин улькведин халкъарин арада хванахвавилиин, дуствилиин алакъаяр кардалды мягъкемардай мярекаттар, серенжемар тешкилун хъсан я. Ихтиян кратар патал райондин бюджеттик герек къадар пулдин такъатарни кутуна къанда.

- Идан гъакында за Дагъустан Республикадин Кыл Владимир Васильеван тұварщылар чарни хъсена, - лугъузва М. Магъмудова. - РД-дин Кылдин ва Гүкуматдин Администрациядай жаваб хтана ва зи чар талуқ министерствоиз рекъе тунвайдакай хабар гана. Республикадин спортдин ва физкультурадин министерстводай хтай чарче чи къведай йисан мярекатрик Сулейман-Стальский ва Ботлих районин спортсмен-рин арада акъажунар тухун кутунвайдакай лагъанвай. Амма и меслайр газафни - газаф чиз талуқ күльтурадин образованидин ва илимдин министерствоиз зи чарчиз фикир гана. Районнегълийрин, халкъарин арада дуствилиин, амадағвилерин алакъаяр геъеншарун патал са касдин чалишишилдер, такъатар, зегъметар түмил я. Ихтиян важибул кардик гъукумдин идаара, общественный тешкиларни эгечнайта, лап хъсан жедай.

- Лугъун лазим я,- ихтилатзана Ж. Абасовади,- чиниз атай ботлихвийри чиз мугъман хуунин теклиф чна къабулнайтын, рикл шаклувилер гъатзавай. Дагълар, и чавалди садарин тифей чаяр, яргъал рекъер, аяларни галаз фин... Суалар мадни авай. Ятланы Магъсуб стхадин инанышвили чун къачинарна. Бот-

Зумрият Жабраиловадин - 80 йис

# Гъетерин гаплалрикай кхъейди

Мердали ЖАЛИЛОВ

Зумрият Исабеговна Жабраилова чи ширатидиз аллатай асиридин 90-йисара атана. Сифте яз газетдиз гайширира, гъар са лезги рушаз, сусаз, дидедиз хас тирвал, хизандин, веледин, бахтунини бахтсузилин гъакъиндей веревирдер авай. Абур халкъдин манийриз мукъватир.

Са тимил вахтарилай ада вичин чехи бубайрикай тир целегуенви шейх Желилан гъакъиндей бязи риваятар гъана. Чна абуруз газетда гегъеншча, гуль-үнлай кылдин ктаб яз акъудизни күмек гана. Ктабтукуйрайди, адаа редакторвал авурди, хейлин риваяти авторни и царапин автор я. Чна абур, нивай вуч къачурдията къейдна, сажилдера тунаи.

Ихтиин карди руғъламиш Зумрията майдандиз майданди кхъенвай хейлин риваятар ахкъудна, абур "Рушкъугъвай чарх" твар алай ктабда пътнава (2003-ийс).

Зумрият ЖАБРАИЛОВА

## Дидедин веси

Хва дядедиз фидай чавуз  
Дидед хизи икъл лагъанай:  
- Герек ятла, чанни гана,  
Жуван Ватан хуъх, - лагъанай.

- Эгер ятла вун зи бала,  
За лагъайлай ая вуна.  
Ухшар хуъх вун ви бубадиз,  
Гъалибвал гъвшаш хуъх,  
убадиз.

Ви гъар къадам я зи гульгуъул,  
Таз тахъуй гъа диде сефил.  
Акъуд веси, акат вилик,  
Къанлу душман кутур кланик.

Дидеди къиль къадайвал тик,  
На хура тур асландин рик.  
Гардан къирдач на душмандиз,  
Ватан къалурдач пашмандиз.

Далудиз кап яна ада,  
Рекье тунай дядедиз хва.  
Вегъеначтлан инжи нақъвар,  
Валлагъ, квахънай ийфен  
ахвар.

Хтанач хва, гъакъни буба,  
Низ авурай гила арза?  
"На гар цана, наши душман,  
Вахчу гила къати түрфанд!.."

Гъалибилин атана югъ,  
Атана рагъ, хкатна юргъ.  
Шадлу хъана халкъдин риклер,  
Къезил хъанай чав гвай  
дердер.

## Ихтиин замана

Хунун перем дередай физ,  
Нафт амачир лампа ичиз,  
Мичи квале жедай ийфиз,  
Акунай чаз дар замана.

Къавчин къапар хъана чаз дар,  
Шалам алас жедай рушар.  
На лугъуди, я са ахвар,  
Ам тир риклиз тлар замана.



З.И.Жабраиловадин саки 40 йисуз Сулейман-Стальский райондин Геройханован Тварунихъ галай совхозда библиотекадин заведующийвиле квалахна. Яни вичин же-гъиль вири йисар халкъдин арада чи эдебиятдинни медениятдин ивирап машгъур авуниз бахшна. Ам, дугъриданни, и рекъяй Махачкъаладин кульп-росветулишида маҳсус образование къачунвай пешекар тир. Гъа карди, чи фикирдалди, ам литературадизни мукъва авуна.

Эхиримжи йисара ада "Юджаг" институтдин рекорддин къисметчилине квалахна. Чи гъиле амай ктабарни гъа йисара арадал атайбуря.

Шаир 2014-йисуз рагъметдиз фена, Дербентда фракътнава.

Адан ирс чав, неслирив, гума. Иллаки чехи бубайрин къисметрин рекъери бахшнавай эсеррихъ гъиссерин гужлувал, багъривал ава. Агъадихъ чна абурукой са шумуд чапзава.

Женнет багъдин дад, бегъер я,  
Вун зи нефес рикл, жигер я.  
Лезгистандин ханум, сұна.  
Вахъ галаз за гъалда дунъя.

"Лезгинка" - сегънедин билбил,  
Тамашадин я руш са гуль.  
Капарикай ийизвай гуль,  
Лепед цавал къада бике,  
Руш цава са гъед я еке!

Лацу вацраз ухшар чинар,  
Ширина рахаз, къалаз гъунар,  
Дадлу емиш Лезги чилин,  
Девлет я руш гъар са  
къвалин,  
Абур тушни чи межлисрин?

**ТИКРАР:**  
Рагъ хътин чин, къечлем авай,  
Чулав гевгъер вилер авай,  
Чинив къадай цвельер авай,  
Лезги руш вун шад, иер я,  
Женнет багъдин бул бегъер я.

**Женнетдин багъ**  
Мульгъубатдив гекъиг  
жедай,  
Са затл авайд туш дунъяда.  
Женнет гадарнай Адама,  
Акъудайла аны Гъава.

Къве виш салай алатаила,  
Адамавай къунай хабар:  
- Хъфидан вун женнет  
багъдиз?  
Ачухзава къе ваз варар.

- Захъ галаз на женнет  
багъда  
Таз хъйтла зи яр, Гъава,  
Эхъ, - лагъана малайкидиз,  
Риклин сидкъидай Адама.

Гъавадиз ганач ихтияр,  
Адамаз хуш хъана и кар.  
Хъфенач Адам, галачиз яр,  
Авуна къвалах инкар.

Мурсал АЛПАН



## Лезги газетдиз (Ода)

За кхъизва къе "Лезги газетдиз" и адеддинди тушир ода, Къудкъанни цуд йисалай газа, - лезги халкъдин тереф хъзвава ада.

Четин заманяя, вахтарни хъана, тадијар гай адаа, Килигиз тазвай мажбурудив, жуванбур амаз, патан чарадаз.

Дустар, стхаяр я лугъуз хъутулыдиз, гъурметдивди гъакл винелай...  
Вегъиз тазвай вичив, чи лезги халкъдин къайгъу, тереф гъилелай...

Четин тир везият, зид тир инсан, сада-садан иви хъзвавай, Гъа кузай къизмар ракъини, гъа цаварай ракъарин марф къзвавай.

Ятлаи лезги халкъдин тарих чир хъувуна, ахкъудна винел, Вичивай жедайвал къумекна, югъ - къандавай ахкъалтиз къвачел.

Са береда зини хъанай адаа галаз неразивал, векъи.  
Къуз лагъайтла, къзвачир лезги терефдихъ галаз адан рекъи...

Хъел атана кхъенвай за адан тъварциз ажугъдин къайи, шиирап, Вучиз лагъайтла, какадарнавай гъакъарни, халкъарни, девирап...

Дузы къанни са йис хъана хъилер, атланвай араяр, къунвай чин...  
Чи халкъ къеве авай, бейкеф тир, кас амачиз пад къадай вичин...

Дерт газа тир лезги халкъдин, - атланвай къисмет гъялна къланзай чав.  
Чибуру къеверай акъудзавай гъеърибур, къаз балкъандин жилав...

Зини юзана пехъи жинерар, акатна зак жегънемдин цай.  
Вира хъилер зи, сел хъана, къизмиш хъана, икъван чавалди ксай...

Еке тарни ярх жеда, къеняй тъурла гъашаратри, куквари...  
Ахпа алтугдайди я вира душманар, чинар тар куквариз...

Амма са гъалатни квачир жезвайди туш дунъяда са касни, Гъакъни, виризас вира жедайди туш гъамиша багъа, хасни...

Лезги газетди са тегъер хъзвава лезги чал, лезги терефни...  
Белки бахтунаи къайдада гъат хъийин чи пак лезги келенфи...

Гъахъний, кхъена къланда, хвена къланда, чна лезги газет къуна вине,  
Гъар са кас лезги, ви буржи язва, хуън хайи чал - Ватандин бине...

И ода бахшава за дунъядин чалан эвел тир лезги чалаз,  
Къияматдал амукурай такъат, гужлу хъурай Ватанда ви аваз!

2014-ийс

## Зи лезги чал

### (Ода)

Зи лезги чал, чехи къуват ганва хъи ваз, чкадлай,  
Вун - хазина, амукунавай заз девлет яз бубадлай.

Эхъвез къланда заз - баладиз ви деръядин деринра,  
Дегъ дегънейяр атана на, белед хъана вирина.

И зунни вун вилаятра, заманайра къекъвена,  
Балаяр хъиз вафалу тир, мад Ватандал элхъкъвена.

Къилиз тухуз ви къумекдал мурадар чи халкъарин,  
Агъзур йисар - атланай за тик мензилар дагъларин...

Къавкъаз дагълар далуяр я, Цаву ганвай багърияр,  
Чаз гъабурун, гъабруни чи хъсан чида дердияр.

Саф Къизилдин чида къадир, устлар ятла, заргардиз,  
Дагъви-устлар, Сад Аллагъди къилих ганва «пайгардин».

Лезги чални гужлу такъат, къуват гудай инсандин,  
Хвена къланда лезги вуна дин, диде хъиз, хъсандин.

2015-ийс

## Шарвили

### (Ода)

Шарвили, вун къенинкъалди зи одайрик ктканвач,  
Къуз лагъайтла, ваз лайих тир къизил гаф заз жагъанвач.

Вун къегъал я, агъзурсарай къадам вегъиз экъечай,  
Лезги халкъдин чехи даях, дердисер яз геччай.

Чи халкъари дайман вун къабулнава бейнидив,  
Вун яз хъана заманайра адаа пара къаниди.

Вун акъазва четин юкъуз лезги халкъдин гъавуна,  
Къвед къегъалар, гъил-гъилеваз экъечизава гъамунаи...

Эркекбуруз тешпигъ я вун, къегъалвилин къилихдин,  
Ватан багъа, яъ-намус хуър, хилаф квачир синихдин.

Имам Касди,<sup>1</sup> жуэрэтдивди ви твар цавуз ахкъудна,  
Вунни ви халкъ, къегъалди хъиз, къвед багърияр ахгудна.

Къенин юкъуз заз Аллагъди шиир хъин эмирна,  
Вад гаф хъин, а ви къегъал, пагъливандин девирдай.

Вун къегъал тир михъи рикли гужлу руғъни мез авай.  
Халкъдин дердер вичинбур хъиз рикли къенез къватизавай.

Чун лезгияр физвай рекъе агъзур халкъар терг хъана,  
Гъиллейрини тапаррини гъахъузувили чеб каны.

Карарин чехид - Сад Аллагъ я, чун дунъядиз акъудай!  
Гъар са халкъдив вичин лайихдиз къvezvay чуп вугудай.

2017-ийс

1. Имам Кас – инал: Имам Музамединович Яралиев

("Бубайрин весияр" ктабдай. Орфография, пунктуациядин лишанар ктабда авайвал хвенва).

Дин

## Ахцегъя - мавлид

ДашдемирШЕРИФАЛИЕВ

Ислам динда Мугъаммад пайгъамбар (с.а.с.) хай югъ мусурманрин календардин 3-вацран (Рабиуль-авваль, 570-йисан 26-апрель) 12-юкъуз къейдзана. И юкъуз Ам рагъметдизни фена. Им душушидин асалтна. И юкъуз Ам рагъметдизни фена. Им душушидин асалтна. Гуя и юкъуз Ам рагъметдизни фена. Им душушидин асалтна.

28-ноябрдиз Ахцегъярин жумъя-мискиндани мавлид къиле тухвана. Мярекатда районэгълиири, Дербентдин диндин чирвилерин Бабуль-Абваб централдин ва мискиндани алимами, Кыблепатан Дағъустандин районрин ва хуърерин имамри, теклифнавай маса каси иштиракна.

Мавлид райондин имамрин советдин председатель, жумъя-мискиндани имам Гъажи Абдулашим Абдулгашумова районэгълияри ва мугъманар табрикунилар, гъакъ диндин Бабуль-Абваб университетдин ректор алим Ариф Гъажиди пак Къуръяндин аятар келепунилай башламишна.

Сифте гаф Дербент шеъгердин жумъя-мискиндани имам, шейх Исамудин эфенди рахана. Са куъру вахтунда Мугъаммад пайгъамбардилай (с.а.с.) вичин къени къилихралдини краалди ва



тасъирлу субъетралди инсанар дуъз рекъел - Ислам диндал гъиз алакъайди къейдна. Ада итижлу хейлин гъдисарни мисалар гъана.

Мавлиддин дуайяринин назмайрин арайра Ахцегъя райондин къилин заместитель Роберт Гъамзаев, алимами, имамри Мугъаммад пайгъамбардин (с.а.с.) пак тъварцел атанвай жемятдиз межлис мубаракна.

Мавлид нисинин клунулай къулухъ мискинда берекатлу суфрайрихъ давам хъана. Аллагъяди къабулрай!

Чи ватанэгълияр - гъар сана

## Гъакъисагъ зегъметдалди

Газетдин 46-нумрада чна вичин ери-бине Сулейман-Стальский райондин Курхуяръ тир жегъил алим Раким Магъмудовакай куъру малумат ганай. Къенин ихтилат и хуърят тир машгүр ватанэгъли Саламудин Жаруфович Рустамовакай я. Алай вахтунда ам «Тюменская геофизическая компания» ООО-дин генеральный директор я.



С.Рустамов 1962-йисан 25-апрелдиз Курхуяре дидедиз хъана. «Каротаж и скважинная геофизика» пешедай Москвада «Рутенция» университет күтъяна. Гуъгуънлай азас «Техника и технология геофизики» хилляй магистрдин алимвилил дережа гана.

Ада пешедай зегъметдин рехъ 1978-йисалай башламишна, «Туркменнефть» концернда, 1983-йи-

салай "Уренгойнефтегеология" ПО-да буругъчидин къумекчилил къвалахна.

Кардин гъавурда фад гъятай, къвалахдин рекъяй къетен тежриба хъайи ватанэгъли са тъмил ийсарилай агалкъунралди виликиди фена. Икъ, 1986-йисалай ада «Уренгойская геофизическая экспедиция» са шумуд къуллугъдал зегъметдин рехъ давамарна. Геофизикадин аппаратура къайдадик кутадай члехи техниквиле, геофизикадин инженервиле, геофизикадин отряддин начальниквиле, къилин механиквиле, экспедициядин начальницидин, умуми месэлайрин рекъяй заместителвиле зегъмет чуугуна.

Уренгойдин геофизический экспедициядин къуллужда дегишвилер хъана, адан бинедаллаз «Ямалнефтегеофизика» ЗАО арадал атай 1997-йисалай Саламудин Рустамова цийи тешкилатдин генеральный директордин сад лагъай заместитель яз къвалахна.

И къуллугъдал алаз мукъудивди къвалахар къилил акъудай Саламудин Жаруфович РФ-дин тъебиатдин ресурсрин министерстводин Гъурметдин грамотадиз, 2001-йисуз «Почетный разведчик недр» лишандиз лайхлу хъана.

Гъакъисагъ зегъметди, гзаф ийсарин тежрибади Ханты-Мансийский автономный округда лезгиндин нуфуз хажна. 2003-йисалай ам «Тюменская геофизическая компания» ООО-дин генеральный директор я.

Къуй чи ватанэгъли мадни къакъан дережайтив агадърай!

Квезд чидани?

## Үрдег-мандаринка

Тамун и гъвечи гуърчег урдегдиз мандаринка лугъузва.

Адан заланвал зур килограммдилай ирид виш граммдад къван жеда. Жуъреба-жуъре рангаралди гуърчег тир и къушраз Китайдин урдегни лугъузва. Надир къуш тирвилай ам Яру ктабда гъятнава. Мандаринкяя къадагъя алаз хуъзвай маҳсус чайра хуъзва. Сифтедай абур Шаркъ патан Азиядин улкъвейра ва Россиядин Дальний Востокда жедай. Абуру мукар иллаки Приморский ва Хабаровский крайра, Амурский областда ва Сахалиндиннин Курилприн къурматринг сергъятра ийда.

Бязи делирларди, дуњьядиа мандаринка урдегрин члехи пай Россияда ава. Анжак зулун вахтунда абур Россиядай масаниз - чими чайриз куъж жезва. Гзаф мензилар къулухъ тұна, къуда ақъудун патал мандаринка Япониядин, Китайдин бязи районизни акъатзала. Эхиримжи вахтара и урдег Ирландияда, Англияда ва США-дани аквазва.



Мандаринка дуњьядал алай урдегрикай виридалайни гуърчегди я. Тұльниз абуру набататрин тұмар ишлемишзала, гзафни-гзаф мегъвер бегенмиш я. Цая гъвечи көззиярни жағъурзала.

Дуњьядиа

## Къадагъя эцигнава

Украинадин Херсонский областдиннин Крымдин сергъятаал Россиядин ватандашар патал къадагъядин серенжемар кардик кутунва. Идакай УНН чешмеди малумарзана.

Ихтилат «Чаплинка», «Каланчак» ва «Чонгар» КПП-рикай физва. «Алай вахтунда гъахъдай ихтиярар гузай пунктари РФ-дин ватандашар патал тамамвиледи къвалахзавач. Анихъ фидайлани, анихъ инихъ хведайлани, къадагъя кардик кутунва», - лагъана Гордеева. Украинадин ағъалияр лагъайтла, къве патазни са манийвилерни ава-чиз ахъайзана.

Сергъята эцигунин месәләй Керчдин проливда арадал атанвай гъаларихъ галаз алакъалу тирди тестикъарнавач. Идалай вилик ма-лумарайвал, Минскдай самолетда ава兹 Украинадин сергъятиз физвой россиявияр ахъайзавачир.

## США-дивай яракъяр къачуда

США-дини Саудовский Аравияди ракетайриз акси THAAD комплексар маса къачунин гъакъиндай икърар кутуннава. Идакай CNBC чешмеди малумарнава.

Саудовский Аравиядиз США-дивай тъвар къунвай жуъредин 44 яракъяр маса къачуз кланзана. Чешмеди къейдзавайвал, къве улькведин арада къиле физвой савдадин къимет 15 миллиард доллардиз барабар я. «Ракетайриз акси THAAD комплексар маса гун - им США-дини Саудовский Аравияди хатасузилин рекъяй санал къвалахунин карда важибул кам жеда», - малумарна чешмеди.

Д.Трампа къейд авурвал, журналист Джамаль Хашкуджи къейд-дай къулухъ арадал атай чуъркъидизни килиг тавуна, США-ди Саудовский Аравиядиз къалаз санал къвалахун давамарда. «Эгер чна ахмакъвиледи алакъаяр чурайтла, и кардикай Россиядизни Китайдиз еке менфят жеда», - лагъана Трампа.

## Депутатрин теклиф

Россияда улакърин авария (ДТП) хъайи душушира чкадилай чуных хайибурун жавабдарвал къезиларун мумкин я. Идакай «Новости» РИА-ди хабар гузва.

РФ-дин КоАП-дин 12.27-статьядин 2-паюна къалурнавайвал, алай вахтунда ДТП арадал атай чкадилай катайбур са иис - иисни зуран муддатда улакъ идара ийдай ихтиярдикай магъумрзава ва я административный къайдада 15 суткада къван дустагъзава.

ЛДПР-дин фракциядин депутатрин дестеди Госдумадиз гъанвай законпроектдади, мумкин тир жазайран сиягъдик вад агъзур манатдин жермени күхтүн теклифзава. И проектдик къил кутунвайбурун гафарай, авария хъайи чкадилай чуных хъунай бязи душушира эсиллагы тахсир квачир инсанриз жаза гузва. Икъ, ДТП арадал атай чкадал аламукъздавай са иштиракчиidi ГИБДД-дин къуллугъчириз эверна, тахсир квачир къвед лагъайди гуя чуных хъанва лагъана, гъадаз жаза гуз тазва.

Идалай вилик, 22-ноябрдиз, малумарайвал, МВД-дин теклифдади, руудихъ бязи дарманар ишлемишун ички квай ва я бейгъуш хътин заттар ишлемишуных галаз барабар авун мумкин я.

## Тахсир чинди яз...

Украинадин президент П.Порошенко мемлекетнавайвал, Россиядиз гуя Азовдин гъульпун районда авай Украинадин шеърерар гужналди къаз кланзана. Идан тъкъындай «Новости» РИА-ди хабар гузва.

«Россияди Украинадин чилер дяведалди къачунин ниятирил гъил къачузвач. Москвадиз, Мариуполь ва Бердянск гужуналди къачунади, дяведалди къакъуднавай Донбассдай дяведалди къакъуднавай Крымдиз рехъ ачхиз кланзана», - лагъана Украинадин къилы.

Адан фикирларди, и кардин гъакъиндай гуя Керчдин проливда арадал атай чуъркъдин гъалари шагындашылазава. Украинади Россиядиз Крымдиз фидай «къурматдин дегълиз» гуя гужуналди къачуз клан хъунин къаст авайдакай са шумудра малумарна. Алатай иисан оқтабрдин ваца Украинадин генерал-лейтенант И.Романенкоди къейд авурвал, ихтин търекатар къилил акъудун патал Россиядиз 40 агъзур аскердикай ибарат дестеяр гепек жеда.

Канабайр экъечна, рекъяй физвайдан къил хана лугъудайвал, П.Порошенкоин, тахсир вичинди яз, масадал туб түккүлүрзала, гъалар вичи махсусдаказ къиззинарзана.

Къейд ийин, Киевдиннин Москвадин арада алакъаяр 2014-йисан вакъиайрилай Крым Россиядик аххакъайдалай къулухъ пис хъана.

## Силисчияр гъалат! хъайила...

Силисдин къалахдин гъалат! себеб яз, Китайда са итим 23 иисуз дустагъда ацуынна. Идакай Asia One чешмеди хабар гузва.

50 иисан яшда авай Цзинь Чжэхунак инсан яна күнай тахсир кутунвай. 30-ноябрдиз судди тахсир субтазавай делилар бес къадарда гъахълубур тушириди яз гъисабна, Цзин дустагъдай азад хъувуна.

1995-йисуз Китайдин Гирин вилаятдин ракъун рекъин сергъятра 20 иисан яшда авай дишегълидин меййт жағъанай. Са вацрай 27 иисан яшда авай Цзинь, адап шак финалди дустагъна. 1996-йисан ноябрдиз вилаетдин судди Цзиназ къиникин жаза гунин къарап акъудна. Ихтин серенжем малумарайдалай къулухъ къве патин жазадалди эвездава.

Дустагънавайдан адвокатди къараардилай наразивална, гъикъ хы, силисдин къалах тухдай вахтунда Цзиназ азабар гана. Гъавиляй китайви квачир тахсир хиве къунис мажбур хъана.

Уълкведен са газетдиз и тахсиркарвал ахтармишунакай макъала ақъатайдалай къулухъ 2014-йисуз судди делодиз мад сеферда килиг хъувун къетъна. 2018-йисан мартаиз судди субтдин делилар гъакъыкъибур яз къабулиз тежедайдакай малумарна.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

**понедельник, 10 декабря****РГВК**

- 06.45** «Заряжайся!»  
**07.00** Новости Дагестана.  
 Итоги  
**08.05** «Заряжайся!»  
**08.15** Мультфильм 0+  
**08.30** «Годекан»  
**08.55** «Заряжайся!»  
**09.05** Х/ф «Начало»  
**10.55** Д/ф «Малые народности Северного Кавказа. Кубачи»  
**11.25** «Мой театр» «Воспевшие Дагестан» Часть 2  
**12.05** «Парламентский вестник»  
**12.30** Новости Дагестана.  
**12.55** Поэтический спектакль Русского Драматического театра им. М. Горького «Незаконченный концерт» Расул Гамзатов.  
**14.30** Новости Дагестана.  
**14.55** Х/ф «Два друга»  
**16.30** Новости Дагестана.

- 16.55** Х/ф «Воздушный извозчик»  
**18.10** «Путь к здоровью»  
**18.45** Передача на табасаранском языке «Мил»  
**19.30** Новости Дагестана.  
**20.00** Время новостей. Махачкала  
**20.20** «Дагестан туристический» Прекрасная Салатавия  
**20.40** «Кунацкая»  
**21.25** «Учимся побеждать»  
**21.45** «Лучшее на РГВК» «История Дагестана в лицах» Лермонтов на Кавказе  
**22.30** Новости Дагестана.  
**23.00** Время новостей. Махачкала  
**23.20** «Глобальная сеть»  
**23.55** Д/ф «Чувства ограниченных возможностей. С широким закрытыми глазами»  
**00.30** Новости Дагестана.  
**01.00** Передача «Мил»

**ПЕРВЫЙ**

- 5.00** Доброе утро.  
**9.00** Новости.  
**9.15** Сегодня 10 декабря. День начинается.  
**9.55** Модный приговор.  
**10.55** Жить здорово!  
**12.00** Новости.  
**15.00** Время покажет.  
**15.15** Давай поженимся!  
**16.00** Мужское/Женское.  
**17.00** Время покажет.  
**18.00** Вечерние новости.  
**18.25** Время покажет.  
**18.50** На самом деле.  
**19.50** Пусть говорят.  
**21.00** Время.  
**21.45** Т/с «Чужая кровь».  
**22.00** Проект «Поколение» Елена Абдухалимова «Любовь, прощение, терпение...»  
**22.30** Новости Дагестана.  
**23.00** Время новостей. Махачкала  
**23.20** «Угол зрения»  
**23.45** «Лучшее на РГВК» Д/ф «Край предков»  
**00.30** Время новостей Дагестана  
**01.00** Передача на лакском языке «Альчи ва аглы»  
**01.35** Т/с «Восток-Запад»

**РОССИЯ 1**

- 11:25, 14.25, 17.00, 20.45** Местное время. Вести-Дагестан  
**17.25** Чемпионат Дагестана  
**17.45** Умники и умницы  
**18.15** Акценты.  
**9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00** Вести  
**9.55** О самом главном.  
**11.40** Судьба человека с Борисом Корчевниковым.  
**12.50** 60 минут.  
**14.00** Вести.  
**14.40** Т/с «Тайны госпожи Кирсановой».  
**17.00** Вести. Местное время.  
**17.25** Андрей Малахов. Прямой эфир.  
**18.50** 60 минут.  
**21.00** Т/с «Тайны следствия».  
**1.30** Т/с «Отец Матвей».

**НТВ**

- 5.10** Т/с «Агент особого назначения».  
**6.00** Деловое утро НТВ.  
**8.20** Т/с «Мухтар. Новый след».  
**10.00** Сегодня.  
**10.20** Т/с «Морские дьяволы. Смерч».  
**12.00** Вежливые люди.  
**13.00** Сегодня.  
**13.25** Чрезвычайное происшествие. Обзор.  
**14.00** Место встречи.  
**16.00** Сегодня.  
**16.30** Место встречи.  
**17.15** ДНК.  
**18.15** Т/с «Горюнов».  
**19.00** Сегодня.  
**19.40** Т/с «Горюнов».  
**21.00** Т/с «Пес».  
**0.10** Сегодня.  
**0.20** Поздняков.  
**0.35** Т/с «Пес».  
**1.40** Место встречи.  
**3.40** Поедем, поедим!  
**4.20** Т/с «Москва. Три вокзала».  
**1.30** Т/с «Отец Матвей».

**ДОМАШНИЙ**

- 6.30** 6 кадров. (16+).  
**6.50** Удачная покупка.  
**7.00** Д/ф «Понять. Простить». (16+).  
**7.30** По делам несовершеннолетних. (16+).  
**9.40** Давай разведемся!  
**10.45** Тест на отцовство.  
**11.50** Д/ф «Реальная мистика». (16+).  
**12.55** Д/ф «Понять. Простить». (16+).  
**14.00** Мелодрама «Уравнение со всеми известными».  
**15.05** Х/ф «Пуаро Агаты Кристи».  
**17.00** Естественный отбор.  
**19.00** Мелодрама «Рябины гроздья алье».  
**22.55** Т/с «Женский доктор 2». (16+).  
**23.55** 6 кадров. (16+).  
**0.30** Т/с «Не вместе».  
**2.15** Д/ф «Понять. Простить». (16+).  
**2.45** Тест на отцовство.  
**3.35** Д/ф «Реальная мистика». (16+).  
**4.25** Д/ф «Преступления страсти». (16+).

**ТВ-ЦЕНТР**

- 6.00** Настроение.  
**8.10** Х/ф «Тонкая штука».  
**10.00** Д/ф «Екатерина Вильевна. Но что способно на любовь».  
**10.55** Городское собрание.  
**11.30** События.  
**11.50** Т/с «Чисто английское убийство».  
**13.40** Мой герой. Михаил Жигалов.  
**14.30** События.  
**14.50** Город новостей.  
**15.05** Х/ф «Пуаро Агаты Кристи».  
**17.00** Естественный отбор.  
**19.00** Мелодрама «Рябины гроздья алье».  
**22.55** Т/с «Женский доктор 2». (16+).  
**23.55** 6 кадров. (16+).  
**0.30** Т/с «Не вместе».  
**2.15** Д/ф «Понять. Простить». (16+).  
**2.45** Тест на отцовство.  
**3.35** Д/ф «Реальная мистика». (16+).  
**4.25** Д/ф «Преступления страсти». (16+).

**ЗВЕЗДА**

- 6.00** Сегодня утром.  
**8.00** Политический детектив.  
**8.25** Д/с «Освобождение».  
**9.00** Новости дня.  
**9.15** Т/с «СМЕРШ. Легенда для предателя».  
**10.00** Военные новости.  
**10.05** Т/с «СМЕРШ. Легенда для предателя».  
**13.00** Новости дня.  
**13.15** Т/с «СМЕРШ. Легенда для предателя».  
**13.45** Х/ф «Настоятель».  
**14.00** Военные новости.  
**14.05** Х/ф «Настоятель».  
**15.55** Х/ф «Настоятель 2».  
**18.00** Новости дня.  
**18.40** Д/с «Ракетный щит Родины».  
**19.35** Скрытые угрозы.  
**20.20** Д/с «Загадки века»  
**21.10** Спец. репортаж.  
**21.35** Открытый эфир.  
**23.00** Новости дня.  
**23.15** Между тем.  
**23.45** Х/ф «Приказано взять живым».

**вторник, 11 декабря****РГВК**

- 06.45** «Заряжайся!»  
**07.00** Новости Дагестана.  
**07.15** Передача на табасаранском языке «Мил»  
**07.50** «Заряжайся!»  
**08.00** Мультфильм 0+  
**08.30** Новости Дагестана.  
**08.45** «Заряжайся!»  
**08.55** Д/с «Марокко глазами гурмана»  
**09.25** Х/ф «Голубые доро-ги»  
**11.10** «Путь к здоровью»  
**11.45** «Лучшее на РГВК» «История Дагестана в лицах» Лермонтов на Кавказе  
**12.30** Новости Дагестана.  
**12.55** «Дагестан туристический» Прекрасная Салатавия  
**13.20** «Учимся побеждать»  
**13.45** «Кунацкая»  
**14.30** Новости Дагестана.  
**14.55** Х/ф «Небесный ти-хокход»

- 16.30** Новости Дагестана.  
**16.55** Х/ф «Цирк»  
**18.45** Передача на лакском языке «Альчи ва аглы»  
**19.30** Новости Дагестана.  
**20.00** Время новостей. Махачкала  
**20.20** «Подробности»  
**20.50** «Лучшее на РГВК» «Память поколений. Юсуп Акаев»  
**21.25** «На виду»  
**22.00** Проект «Поколение» Елена Абдухалимова «Любовь, прощение, терпение...»  
**22.30** Новости Дагестана.  
**23.00** Время новостей. Махачкала  
**23.20** «Угол зрения»  
**23.45** «Лучшее на РГВК» Д/ф «Край предков»  
**00.30** Время новостей Дагестана  
**01.00** Передача на лакском языке «Альчи ва аглы»  
**01.35** Т/с «Восток-Запад»

**ПЕРВЫЙ**

- 5.00** Доброе утро.  
**9.00** Новости.  
**9.15** Сегодня 11 декабря. День начинается.  
**9.55** Модный приговор.  
**10.55** Жить здорово!  
**12.00** Новости.  
**15.00** Время покажет.  
**15.15** Давай поженимся!  
**16.00** Мужское/Женское.  
**17.00** Время покажет.  
**18.00** Вечерние новости.  
**18.25** Время покажет.  
**18.50** На самом деле.  
**19.50** Пусть говорят.  
**21.00** Время.  
**21.45** Т/с «Чужая кровь».  
**22.00** Проект «Поколение» Елена Абдухалимова «Любовь, прощение, терпение...»  
**22.30** Новости Дагестана.  
**23.00** Время новостей. Махачкала  
**23.20** «Угол зрения»  
**23.45** «Лучшее на РГВК» Д/ф «Край предков»  
**00.30** Время новостей Дагестана  
**01.00** Передача на лакском языке «Альчи ва аглы»  
**01.35** Т/с «Восток-Запад»

**РОССИЯ 1**

- 11:25, 14.25, 17.00, 20.45** Местное время. Вести-Дагестан  
**9.00** Канал «Очар»  
**17.50** Моз малая Родина. Ботлих  
**18.10** Планета Культура  
**9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00** Вести  
**9.15** Утро России.  
**9.55** О самом главном.  
**11.40** Судьба человека  
**12.50** 60 минут.  
**14.40** Т/с «Тайны госпожи Кирсановой».  
**17.25** Андрей Малахов. Прямой эфир.  
**18.35** Молния бьет по высокому дереву.  
**0.50** На самом деле.  
**1.50** Мужское/Женское.  
**2.45** Модный приговор.  
**3.00** Новости.  
**3.05** Модный приговор.  
**3.50** Давай поженимся!

**НТВ**

- 5.10** Т/с «Агент особого назначения».  
**6.00** Деловое утро НТВ.  
**8.20** Т/с «Мухтар. Новый след».  
**10.00** Сегодня.  
**10.20** Т/с «Морские дьяволы. Смерч судьбы».  
**12.00** Вежливые люди.  
**13.00** Сегодня.  
**13.25** Чрезвычайное происшествие. Обзор.  
**14.00** Место встречи.  
**16.00** Сегодня.  
**16.30** Место встречи.  
**17.15** ДНК.  
**18.15** Т/с «Горюнов».  
**19.00** Сегодня.  
**19.40** Т/с «Горюнов».  
**21.00** Т/с «Пес».  
**0.10** Сегодня.  
**0.20** Т/с «Пес».  
**1.25** Место встречи.  
**3.25** Квартирный вопрос.  
**4.20** Т/с «Москва. Три вокзала».

**ДОМАШНИЙ**

- 6.30** 6 кадров. (16+).  
**6.50** Удачная покупка.  
**7.00** Д/ф «Понять. Простить». (16+).  
**7.30** По делам несовершеннолетних. (16+).  
**9.35** Давай разведемся!  
**10.40** Тест на отцовство.  
**11.45** Д/ф «Реальная мистика». (16+).  
**12.40** Д/ф «Понять. Простить». (16+).  
**14.15** Мелодрама «Свой чужой сын» (Россия - Украина). (16+).  
**17.45** Х/ф «Коготь из Мавритании 2», 1 и 2 с.  
**23.35** 6 кадров. (16+).  
**0.30** Т/с «Не вместе».  
**2.15** Д/ф «Понять. Простить». (16+).  
**3.15** Тест на отцовство.  
**4.05** Д/ф «Реальная мистика». (16+).  
**4.45** Д/ф «Преступления страсти». (16+).

**ТВ-ЦЕНТР**

- 6.00** Настроение.  
**8.00** Доктор И...  
**8.45** Доброе утро.  
**10.35** Д/ф «Леонид Быков. Последний дубль».  
**11.30** События.  
**11.50** Т/с «Чисто английское убийство» (Большой британия).  
**13.40** Мой герой. Тутта Ларсен.  
**14.30** События.  
**14.50** Город новостей.  
**15.05** Х/ф «Пуаро Агаты Кристи».  
**17.00** Естественный отбор.  
**17.50** Х/ф «Коготь из Мавритании 3», 3 и 4 с.  
**23.00** События.  
**23.30** Осторожно, мошенники! Добровольное угодство.  
**23.35** Прощание. Михаил Козаков.  
**0.00** События.

**ЗВЕЗДА**

- 6.00** Сегодня утром.  
**8.00** Т/с «Александровский сад».  
**9.15** Т/с «

**ПЯТНИЦА, 14 декабря****РГВК**

- 06.45** «Заряжайся!»  
**07.00** Время новостей Дагестана  
**07.15** Передача на аварском языке «Гаданги гамалги заманги»  
**07.50** «Заряжайся!»  
**08.00** Мультфильмы 0+  
**08.30** Время новостей Дагестана  
**08.45** «Заряжайся!»  
**08.55** Д/с «Марокко глазами гурмана»  
**09.25** Х/ф «Крепостная актриса»  
**11.20** «Пятничная проповедь»  
**11.55** «Человек и вера»  
**12.30** Время новостей Дагестана  
**12.55** «Агросектор»  
**13.25** «Галерея искусств»  
**13.50** «Лучшее на РТВК» Д/ф «Герои из Гоноды»

14.30 Новости Дагестана.

14.55 Х/ф «Подкидыш»

16.30 Время новостей Дагестана

16.55 «За скобами»

17.00 Х/ф «Сокровища пылающих скал»

18.35 Обзор газеты «Дагестанская правда»

18.45 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, хальк гетмес»

19.30 Новости Дагестана.

20.00 Новости Дагестана.

20.20 «За скобами»

20.25 «Подробности»

20.50 «На виду. Спорт»

21.30 «Молодежный микс»

21.50 «Годекан»

22.30 Новости Дагестана.

23.00 Новости Дагестана.

23.20 «За скобами»

23.25 Д/с «Мир природы»

02.55 Х/ф «Азартное приключение»

**ПЕРВЫЙ**

- 5.00 Доброе утро.  
**9.00** Новости.  
**9.15** Сегодня 14 декабря. День начинается.  
**9.55** Модный приговор.  
**10.55** Жить здорово!  
**12.15** Время покажет.  
**15.00** Новости.  
**15.15** Давай поженимся!  
**16.00** Мужское/Женское.  
**17.00** Время покажет.  
**18.00** Вечерние новости.  
**18.25** Время покажет.  
**18.50** Человек и закон.  
**19.55** Телеигра «Поле чудес».  
**21.00** Время.  
**21.30** Голос. Перезагрузка.  
**23.30** Вечерний Ургант.  
**0.25** Def Leppard: История группы.  
**1.20** Х/ф «Синий бархат».  
**3.40** Модный приговор.  
**4.35** Контрольная закупка.  
**1.35** Х/ф «Все вернется».

**РОССИЯ 1**

- 11:25, 14.25, 17.00, 20.45** Местное время. Вести-Дагестан  
**17.25** Мир вашему дому  
**17.45** Закрытие фестиваля «Наши надежды»  
**18.00** Ток-шоу. Транспорт.  
**9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00** Вести  
**9.15** Утро России.  
**9.55** О самом главном.  
**11.40** Судьба человека  
**12.50** 60 минут.  
**14.40** Т/с «Тайны госпожи Кирсановой».  
**17.25** Андрей Малахов.  
**18.50** 60 минут.  
**21.00** Т/с «Тайны следствия».  
**23.30** Мастер смеха. Финал.  
**1.20** Х/ф «Синий бархат».  
**3.40** Модный приговор.  
**4.35** Контрольная закупка.  
**1.35** Х/ф «Все вернется».

**НТВ**

- 5.10** Т/с «Агент особого назначения»  
**6.00** Деловое утро НТВ.  
**8.20** Т/с «Мухтар. Новый след».  
**10.00** Сегодня.  
**10.20** Т/с «Морские дьяволы. Смерть судьбы».  
**13.00** Сегодня.  
**13.25** Чрезвычайное происшествие. Обзор.  
**14.00** Место встречи.  
**16.00** Сегодня.  
**16.30** Место встречи.  
**17.10** ДНК.  
**18.10** Жди меня.  
**19.00** Сегодня.  
**19.35** ЧП. Расследование.  
**20.00** Т/с «Горюнов».  
**21.00** Т/с «Лес».  
**0.20** Захар Прилепин.  
**0.50** Мы и наука. Наука и мы.  
**1.50** Место встречи.  
**3.45** Поехали, поедим!  
**4.20** Т/с «Москва. Три вокзала».

**ДОМАШНИЙ**

- 6.30** 6 кадров. (16+).  
**6.50** Удачная покупка.  
**7.00** Д/ф «Понять. Простить». (16+).  
**7.30** По делам несовершеннолетних. (16+).  
**9.40** Давай разведемся! (16+).  
**10.45** Тест на отцовство. (16+).  
**11.50** Д/ф «Реальная мистика». (16+).  
**14.00** Место встречи.  
**16.00** Сегодня.  
**16.30** Место встречи.  
**17.10** ДНК.  
**18.10** Жди меня.  
**19.00** Сегодня.  
**19.35** ЧП. Расследование.  
**20.00** Т/с «Горюнов».  
**21.00** Т/с «Лес».  
**0.20** Захар Прилепин.  
**0.50** Мы и наука. Наука и мы.  
**1.50** Место встречи.  
**3.45** Х/ф «Маленькая Вера». (16+).  
**4.20** Т/с «Москва. Три вокзала».

**ТВ-ЦЕНТР**

- 6.00** Настроение.  
**8.10** Х/ф «Кубанские казаки».  
**10.25** «Отравленная жизнь».  
**11.30** События.  
**11.50** «Отравленная жизнь».  
**14.30** События.  
**14.50** Город новостей.  
**15.10** Обложка. Звездные хоромы.  
**15.40** Х/ф «Кольцо из Астердама».  
**17.25** Х/ф «Снайпер».  
**19.20** Петровка, 38.  
**19.40** События.  
**20.05** Х/ф «Выстрел в спину».  
**22.00** В центре событий.  
**23.10** Д/ф «Леонид Агутин. От своего «Я» не отказываюсь».  
**0.15** Д/ф «Валентина Титова. В тени великих мужчин».  
**1.05** Х/ф «Притворщики».

**ЗВЕЗДА**

- 6.00** Скрытые угрозы.  
**7.05** Скрытые угрозы.  
**8.00** Т/с «Охота на Беррио».  
**9.00** Новости дня.  
**9.15** Т/с «Охота на Беррио».  
**10.00** Военные новости.  
**10.05** Т/с «Охота на Беррио».  
**12.00** Т/с «Охота на Беррио».  
**13.15** Т/с «Охота на Беррио».  
**14.00** Военные новости.  
**14.05** Т/с «Охота на Беррио».  
**17.10** Д/ф «Оружие победы. Щит и меч Красной армии».  
**18.00** Новости дня.  
**18.40** Х/ф «Юность Петра».  
**21.35** Х/ф «В начале славных дел».  
**23.00** Новости дня.  
**23.15** Х/ф «В начале славных дел».

**суббота, 15 декабря****РГВК**

- 07.00** Новости Дагестана.  
**07.15** Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, хальк гетмес»  
**08.00** Мультфильмы 0+  
**08.30** Время новостей Дагестана  
**08.55** Золотая коллекция фильмов о родном крае. Ф/к «Лезгинка»  
**09.25** Х/ф «Простая история»  
**11.20** «Мой малыш»  
**11.50** Мультфильм 0+  
**12.05** «Галерея вкусов»  
**12.45** «Подростки»  
**13.10** На виду. Спорт  
**13.50** РГВК «Дагестан» представляет: Вечер, посвященный 200-летию Омары Батыроя  
**16.30** Время новостей Дагестана  
**16.50** Дагестанское кино. Х/ф «Ожерелье для моей любимой»

18.15 «Глянец»

18.45 М/с «Смешарики. Новые приключения».

19.30 Время новостей Дагестана

20.00 «Парламентский вестник»

20.25 Проект «Мы - народ российский. Дагестан многонациональный»

20.50 «Первая студия»

21.40 Концерт «Музыкальный майдан»

22.30 Время новостей Дагестана. Итоги

22.55 Х/ф «Нежность»

00.30 Время новостей Дагестана

01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанор»

01.35 «Мой малыш»

02.00 Х/ф «Поющие под дождем»

03.45 Концерт «Кино» в «Олимпийском».

04.35 «Бахтар ва инсанор»

**ПЕРВЫЙ**

- 7.55** Играй, гармонь любимиая!  
**8.45** М/с «Смешарики. Новые приключения».  
**9.00** Умницы и умники.  
**9.45** Слово постыря.  
**10.00** Новости.  
**10.15** Афиши нет - возьмите бубен!  
**11.10** Теория заговора.  
**12.00** Новости.  
**12.15** На 10 лет моложе.  
**13.00** Х/ф «Небесный тихоход».  
**14.40** Повелитель «Красной машины».  
**15.40** Кубок Первого канала по хоккею 2018.  
**18.00** Экспозиция с Д. Борисовым.  
**19.35** Сегодня вечером.  
**21.00** Время.  
**21.20** Сегодня вечером.  
**23.00** Х/ф «Асса».  
**1.50** Концерт «Кино» в «Олимпийском».  
**3.10** Модный приговор.

**РОССИЯ 1**

- 08.40** Местное время.  
**08. 55 1-й блок Реклама**  
**09. 09 2-й блок Реклама**  
**11.20** Местное время. Вести-Дагестан  
**8.40** Местное время.  
**9.20** Сто к одному.  
**10.10** Пятеро на одном.  
**11.10** Афиши нет - возьмите бубен!  
**12.00** Новости.  
**12.15** На 10 лет моложе.  
**13.00** Х/ф «Небесный тихоход».  
**14.40** Повелитель «Красной машины».  
**15.40** Кубок Первого канала по хоккею 2018.  
**18.00** Экспозиция с Д. Борисовым.  
**19.35** Сегодня вечером.  
**21.00** Время.  
**21.20** Сегодня вечером.  
**23.00** Х/ф «На обрыве».  
**1.00** Х/ф «Судьба Марии».  
**3.10** Выход в люди.

**НТВ**

- 5.10** ЧП. Расследование.  
**5.40** Звезды сошлись.  
**7.25** Смотр.  
**8.00** Сегодня.  
**8.20** Зарядись удачей!  
**9.25** Готовим с А. Зиминным.  
**10.00** Сегодня.  
**10.20** Главная дорога.  
**11.05** Еда живая и мертвая.  
**12.00** Квартирный вопрос.  
**13.10** Поехали, поедим!  
**14.00** Крутя история.  
**15.05** Своя игра.  
**16.00** Сегодня.  
**16.20** Однаажды...  
**17.00** Секрет на миллион. Ольга Кабо.  
**19.00** Центральное телевидение.  
**20.40** Т/с «Морские дьяволы. Рубежи родины».  
**21.00** Москва. Кремль. Путин.  
**22.00** Воскресный вечер.  
**0.30** Д/ф «Фронтовой дневник А. Солженицына».  
**2.30** Что? Где? Когда?  
**3.20** Комедия «Девушка без комплексов». (18+).  
**3.20** Далекие близкие

**ДОМАШНИЙ**

- 6.00** Домашняя кухня. (16+).  
**6.30** 6 кадров. (16+).  
**7.50** Православная энциклопедия.  
**8.20** Выходные на колесах.  
**8.50** Д/ф «Леонид Броневой. А вас я попрошу оставить».  
**9.55** Х/ф «Покровские ворота».  
**11.30** События.  
**11.45** Х/ф «Покровские ворота».  
**12.55** Детективы Анны и Сергея Литвиновых. «10 стрел для одной».  
**13.30** События.  
**14.45** Детектив «10 стрел для одной».  
**16.55** Детектив «Ныряльщица за жемчугом».  
**21.00** Постскриптум.  
**22.10** Право знать!  
**23.40** События.  
**23.55** Право голоса.  
**4.10** Д/ф «Преступления страсти». (16+).  
**5.45** 6 кадров. (16+).

**ТВ-ЦЕНТР**

- 6.00** АБВГДейка.  
**6.30** Х/ф «Отцы и деды».  
**7.50** Православная энциклопедия.  
**8.20** Выходные на колесах.  
**8.50** Д/ф «Леонид Броневой. А вас я попрошу оставить».  
**9.55** Х/ф «Покровские ворота».  
**11.30** События.  
**11.45** Х/ф «Покровские ворота».  
**12.55** Детективы Анны и Сер

Элкъвей стол

# КъатГунар вилик тухуниз күмек

ЧИ МУХБИР

Ийкъара Махачкъалада, А.Е.Карпован тъварунихъ галай шахматрин школада, «Дагъустан Республикада аялар шахмат-рал къугъун ва аялрин спорт вилик тухун» темадай элкъвей стол къиле фена. Ана РФ-дин Госдумадин образованидин ва илимдин рекъяй Комитетдин член Гъажимет Сафаралиева, Махачкъаладин администрациядин спортдин, туризмдин ва же-гъилрин краин рекъяй комитетдин председатель Марат Ибрагимова, РД-дин шахматрин федерациядин президент Жакай Жакаева, Дагъустандин образованидин ва илимдин министерстводин аялрин алава образование вилик тухунин отделдин начальник Лариса Калмыковади, РД-дин физический культурадин ва спортдин министерстводин пешекарвиллин образованидин ва резерв гъазурунин отделдин начальник Шамил Нажмудинова, РДЮСШ-дин директор Александр Маркарова ва масабуро иштиракна.

Элкъвей стол ачхадайла, Гъажимет Сафаралиева шахматар школада мажбуридаказ чирун лазим тир тарсарин (предметрин) сияядик акатна къвед лагъай ийтириди къейдна. Адан гафараиди, спортдин вахилбу и жуъреди алай аямда аялдин къатГунар вилик тухуниз күмекзава. И жигъетдай ада школайриз күмек гунин лазивал авайди къейдна. Къилди къачуртла, образованидин идараиз аялрин спортдин и жуъредин сирер чирдай

пешекар жагъурун лазим тирдакай лагъана.

Марат Ибрагимова шегъердин комитеттик акатзаявай 16 идарада шахматрал машъул жезвай, 14 ийсал къведдади яшара авай аялрин къадар къвердавай артух жезвайди къейдна. Идалайни гъейри, ада А.Е.Карпован тъварунихъ галай школада вердишилер къачувзай гадайрини рушари международный турнира виниз тир не-тижаяр къазанмишавайди раижна.

Шегъерда шахматрин спорт вилик тухунин темадикай ихтилат давамарай Лариса Калмыковади хабар гайвал, республикадин образованидин министерстводи А.Е.Карпован тъварунихъ галай ДЮСШ школайра шахматрин жуъре вилик тухудай центр яз гъисабаза, ада образованидин идараира шахматрин спорт вилик тухуниз күмекзава.

Республикадин жаван шахматистрин агалкъунрикай ва школада къиле тухувзвай къвалахдикай рахай Жакай Жакаеван гафарай малум хъайивал, эхиримжи къве гъисуз Дагъустандин хъянавай командади СКФО-дин къвенкъечивал патал акъажунра хъсан нетижаяр къалурзава. Школайра шахматрин тарс тун спортдин и жуъре вилик тухунин ва машъурунин рекъе вахилбу кам я. Шахматриз итижавай аялрин къадар йисалай-суз артух жезва.

Шахматрин спорт вилик тухунин план-рикай Шамил Нажмудинова на масабуруни чипин фикирлар лагъана. Элкъвей столдин иштиракийрин меслятар фикирда къунади, эхирдай талукъ къарап къабулна.

## КъетГен фикир гузва

Нариман КъАРИБОВ

Дербентдин администрациядин къилин везифадив эгечай сифте йикъарилай башламишна, Хизри Абакарова гзаф месэлай-рихъ галаз санал шегъерда физкультура ва спорт вилик тухунизни къетГен фикир гузва. Малум тирвал, шегъердин цийи мэр спорта ягы кас туш: жегъиль вахтара ам азаддаказ къуршахар къунал, дзюдодал ва маса жуърейрал машъул хъана, ада спортдин клубиз, федерацийиз регъбервал гана.

Мукъвара Хизри Абакаров шегъердин 3, 5 ва 10-нумрайрин аялринни жаванрин спортшколайриз фена. Ана спортдин рекъяй вердишилер къачувзай гъалдихъ, тренеррин ва тербиячийрин къвалахдихъ

вири акъажунра активвилелди иштирак-завайди ва хъсан нетижаярни къазанмиш-завайди къейдна.

Гъса вахтунда спортшколадин материально-технический база зайиф тирдини лагъана. Талабунар фикирда къунади, шегъердин къили спортшколадиз лазим тадаракар маса къачун хиве къуна.

Шегъердин 3 ва 10 – нумрайрин ДЮСШ-ра Хизри Абакаров дараматар авай гъалдиз килига, спортдин жуърейрал машъул хъунин къвалахдихъ галаз таниш хъана.

3-нумрадин ДЮСШ-дин директор, Россиядин Федерациядин лайихлу тренер Садых Абдуллаева шегъердин мэрдиз и спортшколада тъвар-ван авай спортсменри чехи спортдиз чипин рехъ башламишайдакай съубъетна. Абурукай сада -



галаз таниш хъана, игтияжар чирна.

Къадир Пирсаидован тъварунихъ галай 5-нумрадин ДЮСШ-да къиле фейи гурурьушда директор Н.Асланбегова, дзюдодади спортдин мастер М.Амирметова ва шегъердин собранидин депутат З.Жавадова Дербент шегъердин спортдин мектебра машъурвилер къачувзай жаванри республикадин, Кеферпатан Кавказдин ва улкведин дережайра къиле физвай саки

Сардархурун спортдин комплексда, самбодайни дзюдодай са шумуд сефер-ра дуныядин чемпион, спортдин лайихлу мастер Газимегъамед Агъмедов рикел хуниз талукъарна, 2002-2004-йисара дидедиз хъайи жаванрин арада дзюдодай республикадин къвед лагъай турнир къиле фена. Гъурметлу мугъманар яз, турнир ачухунин мярекатда Сулейман-Стальский, Агъул, Къурагъ районприн къилери - Нариман Абдулмуталибова, Юрий Гъусейнова, Замир Азизова, пешекаррин арада дуныядин чемпионар тир Галип Галирова, Мегъамед Исаева, спортдин международный классдин мастер Руслан Гъамзатова, СССР-дин чемпион, Европадин Кубок-

хуза. Са рахунни алачиз, ватанпересвилин жигъетдай ам къенин жегъильприз чешне я. Ихътин турнири адан кар давамардай машъур спортсменарни майдандиз акууда, - лагъана ада.

Мярекатдал Юрий Гъусейнов, Замир Азизов, Азад Герейханов, Галип Галилов, Мегъамед Исаев, Камил Саидов, Дагъустан Республикадин судьяйрин коллегиядин председатель Мегъамедзайид Мегъамедов, райондин самбодинни дзюдодин ДЮСШ-дин директор, дзюдодай пешекаррин арада дуныядин чемпион Тельман Къурбановни рахана, Газимегъамед Агъмедован экъу къамат, лайихлувилер рикел хана.

Сардархуре кардик квай аялрин "Ама-

## Сардархуре - турнир

Хазран КъАСУМОВ

дин сагъиб, Дагъустан Республикадин хъянавай командадин къилин тренер Шамил Алиева, СССР-дин спортдин мастер, Дербент райондин Чинар хърун администрациядин къил Азад Герейханова, Гуниб райондин Кегер хърун обществодин председатель Камил Саидова иштиракна.

Мярекатдал Нариман Абдулмуталибова ихътин турнирихъ республикадин

нат" баҳчадин бицекри, Къулан Стаплайн ва Сардархурун юкъван школайра къелзавай аялри тамамарай къульери турнирдин иштиракийрин ва мугъманрин гульгулар мадни хажна.

Гульгулай Дагъустандин шегъеррайни районрай атанвай 150-далай виниз жаван спортсменри чипин устадвал къалурна.

Къизгъиндаказ къиле фейи акъажунра спортсменар тир Сагъиб Марданова (Дербент), Къурбан Валиева (Махачкъала), Фаик Агъмедова (Дербент), Абдулгай Ме-



спортсменрин арада дуствилин алакъяр мягъемарунин, жаван спортсменрин устадвал хажжунин жигъетдай еке метлеб авайди къейдна.

- Къе чна машъур дагъустанви, самбодайни дзюдодай 23 сеферда дуныядин чемпионвилин тъвар къачур, Дагъустан яргъарани машъур авур ғулдади пъгъливанар тербияламишай Газимегъамед Агъмедов рикел хуний турнир ту-

гъамедова, Гъажи Исмаилова (Махачкъала), Альберт Рамазанова (Сулейман-Стальский район) 1-чака януна.

Турнирда 1, 2 ва 3-чака яни лайихлу хъайи спортсменриз медалар, кубокар, грамотајар гана.

Махсус призиз турниридиз къуллугъ авур судьяяр, гъакини хъсан техника ва гъаливилихъ къаст къалурай къилдин спортсменарни лайихлу хъана.

## Мубаракрай, Аслан!

Са тимил вахт идалай вилик Калуга шегъерда универсальный женгерай дуныядин чемпионат къиле фена. Ана 150-далай виниз спортсменри иштиракна.

Россиядин хъянавай командадик квазана 90 килограммдин заланвилай майдандиз спортдин международный классдин мастер, Къасумхурелай тир Аслан Къурбановни экъечина. Сифте гурурьушра 4 касдин, финалдани Азербайжандай тир спортсмендин винел инанмишвилелди гъаливал къачунанди, А. Къурбанова 1-чака януна. Гила ада къуд лагъай сеферда универсальный женгерай дуныядин чемпионвилин тъвар къачуна.

Къейд авун лазим яхъи, Аслана спортдин рекъе машъур спорсменар ва тренерар тир вичин бубадин - дзюдодай, самбодай спортдин мастер Юрий Къурбанов, имийрин - дуныядин чемпионар тир Рамазан ва Тельман Къурбановрин кар узъягъдаказ давамарзва.

Универсальный женгерай къуд сеферда дуныядин чемпион хъиз, Аслан Къурбанов самбодай дуныядин Кубокдин сагъиб, дзюдодай Россиядин чемпионатдин призерни я.



# ЛезГи газет

**УЧРЕДИТЕЛЬ:**

Дагъустан Республикадин информатизациядиин, алакъадин ва массовий коммуникацийрин министерство  
367018, Махачкъала,  
Насрутдинов пр., 1 "а"

**КЬИЛИН РЕДАКТОР**  
М. И. ИБРАГИМОВ  
Тел/Fax. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

**КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН  
ЗАМЕСТИТЕЛЬ**  
М. А. АГЫМЕДОВ  
65-13-55

**ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ**  
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ  
65-02-81

**ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:**

**ПОЛИТИКАДИН**  
Н. М. ИБРАГИМОВ  
65-00-59

**ЭКОНОМИКАДИН**  
Ж. М. САЙДОВА  
65-00-59

**КУЛЬТУРАДИН**  
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ  
65-00-58

**ЛИТЕРАТУРАДИН**  
М. А. ЖАЛИЛОВ  
65-00-64

**ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН**  
Р. С. РАМАЛДАНОВА  
65-00-58

**БУХГАЛТЕРИЯ**  
65-00-62  
КАССА  
65-00-58

**ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР**  
М. МАГЪАМДАЛИЕВА  
**ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ**  
Н. ВЕЛИБЕГОВА  
**НУМРАДИН РЕДАКТОР**  
Ж. САЙДОВА

Газет йисан 52 сеферда акъатзава  
Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовий коммуникацийрин хиле гузъчывал авунин рекъяй Федеральний къултульдин Дагъустан Республикада авай Управленини 2016-йисан 12-декабрьдиз регистрация авуна.

Регистрациядин нумра ПИ ТУ 05-00358  
Макъалаяр редакцияди тукъыр хъйизва.  
Макъалайиз рецензия гузъчава абур элкъенва вахкузчава. Редакциядинни макъалайиз авторин фикирарад сад тахъун мумкин я.

**РЕДАКЦИЯДИН ВА  
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:**  
367018, Махачкъала, Насрутдинов  
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

**ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:**

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз ваххудай вахт - 21.00

Чап ийиз ваххана - 18.00

Газет "Издательство" "Лотос"  
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,  
Пушкинан къуче, б.

**Тираж 7339**

(Г) - Лишандик квай материалар  
гъакъидихъ чапзайвайбурса.

(12+) - Икъван яшар хъянвайбуру къедрай

**НАШИ РЕКВИЗИТЫ:**

ГБУ "Редакция республиканской газеты  
"Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г.Махачкала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/СЧ - 40601810100001000001

Л/СЧ - 20036 Ш60090

## Мубаракфай!

«Лезги газетдин» политикадин отделдин корреспондент, хъсан диде, баде, гъурметлу инсан  
Земфира Керимовна БАБАЕВАДИЗ:



Амма вуна, тақурдай къаз  
пертвилер,  
Редна вири вилик атай  
сертвилер.

Деремсайрих фена  
риклин сабурдив,  
«Газетдин руши» - тъвар  
къачуна абурдив.

Къелемдаи яз чир хъанва  
чи магъалриз,  
Тебрикзава акурбуру  
къегъал хъиз.

Чинани ваз тебрикзава  
цавар ви,  
Мягъкем, хци хъурай гена  
лувар ви!..

Рикеллама газетдиз вун  
атайвал,  
Агакъарнай вуна адав  
дигайвал.

ВИ 60 ЙИСАН ЮБИЛЕЙ ТЕБРИКЗАВАЙ  
"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" РЕДАКЦИЯДИН КОЛЛЕКТИВ.

(Г) Яргъал йисара багъри Лезги театрда гъакъисагъви-  
леди къвалахай театрдин агъасъаъл, зегъметдин вете-  
ран, алай вахтунда лайихху пенсияда авай  
Османов ГЕРЕЙХАНАЗ, 70 йисан юбилейдиз:

Вун акъулдин, хуши  
хесетрин са кас я,  
Ви гъар са кар, ви гъар са  
гаф шадвал я.  
Вирибуруз вун рикливай  
масан я  
Азиз буба, ваз юбилей  
мубарак!

Вун гъамиша дувзвиледи  
рекъева,  
Нур я хъи вун, чи виридан  
вилевай.  
Гъавиляй чна лугъзува ваз  
риклива.  
Ширин буба, ваз юбилей  
мубарак!



Уммуър гүй ваз са виш  
йисан.  
Чехи буба, ваз юбилей  
мубарак!

ВИ ГҮҮЗЕЛ ЮБИЛЕЙ ТЕБРИКЗАВАЙ: ХВА НИЗАМИ,  
РУШАР НАИДА, ВАЛИДА, ЕЗНЕЯР ГАВРИК,  
ФАЗИДИН, ХТУЛАР ИРАДА, КЪАЗИХАН,  
ЭЛЬВИНА, АЗИЗ, ПТУЛАР СОФИЯ, МУХАММЕД.

Махачкъала яшамиш жезвай, ери-бине Сулейман-  
Стальский райондин Цицигъирин хъярый тир, газифийса-  
ра шегъердин 48-нумрадин юкъван школада сифтегъян  
классирин муаллимвиле къвалахзавай РД-дин образова-  
нидин отличник, диде, баде, вафалу юлдаш - къвалин  
кайвани Рафима Шихисмаиловна ЖАРУЛЛАЕВАДИЗ:



Варзя жеди, гъетерик квай  
нурду яз,  
Амач са зат ваз течидай,  
сирул яз...

Къул къулай я, бажсъан -  
бине къукъава.  
Гъар къелемди бегъер  
патал цуукъава.

Гъавиляй я, ви къыл даим  
тикъава,  
Чинани ваз гъамиша чан -  
риклива.

Дережаяр къакъан хъурай  
мад пара,  
Ви тъвар - Къуръян, масан  
хъурай ад пара!

ВИ 65 ЙИСАН ЮБИЛЕЙ ТЕБРИКЗАВАЙ  
УММУЪРДИН ЮЛДАШ, РУХВАЯР, РУШАР, СУ-  
САР, ХТУЛАР.

## 2019-йис патал

# ЛезГи газет

### КХЫХХ!

ИНДЕКСАР:

йисанди - 63249  
б вацранди - 51313

### газетдин къимет почтарин отделенийрай:

йиса - 854 манатни 76 кепек  
б вацра - 427 манатни 38 кепек

Абонентрин ящиқрай (до востребования):

йиса - 801 манатни 24 кепек  
б вацра - 400 манатни 62 кепек

### "Дагпечатдин" киоскрай:

йиса - 456 манат  
б вацра - 228 манат

Киоскрай вахчун патал газет квевай "Дагпечатдин"  
киоскра, сайтда([www.dagestan.press](http://www.dagestan.press)) ва гъакъни Махачкъала,  
Промшоссе куьчедин 10 "а"-нумрадин дараматда,  
къиз жеда.

### Чи бухгалтериядай:

"Лезги газетдин" редакциядай чпи хутаҳдайбур :  
йиса - 325 манат

б вацра - 162 манатни 50 кепек

Чи газет кхинин патахъай суалар пайда хъайитла,  
экунин сяддин 9-далай нянин сяддин 5-далди и нумра-  
диз зенг ийиз жеда: 8-928-584-16-72

### ИЗДАТЕЛЬСКО-ПОЛИГРАФИЧЕСКОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ «МАВЕЛ»

предлагает широкий спектр полиграфических услуг  
Типографские услуги

- Бланки, листовки, флаера, буклеты, визитки, этикетки, и т. д.  
- Тиражирование книг, учебников, альбомов, брошюр в мягком и твердом переплете  
- Все виды переплётных работ: тиснение, конгрев, блинтование, ламинирование

#### Издательские услуги

- Набор, вёрстка, дизайн  
- Редактура, корректура (на всех языках)  
- Подготовка и размещение оригинал макета издания к тиражированию  
- Присвоение изданию ISBN, ББК и УДК

#### 25 лет успешной работы на рынке полиграфических услуг

8(928)873-40-02 dagmavel@mail.ru  
г. Махачкала, ул. О. Кошевого 42а

"Мавел" издательстводи Гъакъим Къурбанан "Яру Ярагъ" роман под-  
писка авун малумарзава. Ам Ярагъ Мегъамедакай кхъенвай тарихдин  
эзер я. Са ктабдин къимет - 500 манат.

ЧИ АДРЕС: Махачкъала, О. Кошевоян къуче, 42а. Тел: 8-988-69-10-169

Утерянный атtestат о среднем (полном) образовании серии  
05 АБ за № 0064860, выданный в 2012 году Зизикской СОШ  
Сулейман-Стальского района РД на имя Гаджибалаева Самура  
Минбалаевича, считать недействительным.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди езне

Раиф

кечмиш хъунихъ галаз алакъалу яз Даин Бейбалаеваз ва рагъ-  
метудан хизандиз, вири мукъва-къилийриз башсагълугъвал гузва.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди эмедин хва

Раиф

кечмиш хъунихъ галаз алакъалу яз Тагъир Агъмедоваз ва рагъ-  
метудан хизандиз, вири мукъва-къилийриз башсагълугъвал гузва.

Культурадин "Къуруш" центради къенепатан кратин орган-  
рин ветеран, подполковник

Зейдуллаев Сейфуллаевович АСКАНДАРОВ

рагъметдиз финихъ галаз алакъалу яз адан хизандиз, мукъва-  
къилийриз, багърийриз башсагълугъвал гузва.

Культурадин "Къуруш" центради Ватандин Чехи дяведин  
ва зегъметдин ветеран

Риза РАЖАБОВ

рагъметдиз финихъ галаз алакъалу яз адан хизандиз, мукъва-  
къилийриз, багърийриз башсагълугъвал гузва.